

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1030/2023. számú ügyben
a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
látogatásával összefüggésben
(kapcsolódó ügy: AJB-1026/2023)

Előadók:

Dr. Deák-Kondákor Dóra

Dr. Gilányi Eszter

Dr. Rostás Rita

Dr. Sárközy István

Tóthné Kiss Klaudia

Érintett szerv: Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

2023.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése

az AJB-1030/2023. számú ügyben

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe (a továbbiakban: Intézet) látogatott a koronavírus járvány kitörése előtti időszakban és a pandémia ideje alatt is. A koronavírus-járvány okozta kockázatok miatt a látogatócsoport tagjai a megfelelő védőfelszerelésben tekintették meg az Intézet helyiségeit, és interjúkat készítettek a vezetőséggel, a személyi állomány tagjaival, valamint fogvatartott személyekkel.

A korábbi látogatás célja a fogvatartottakkal való bánásmód és az elhelyezési körülményeik ellenőrzése volt. A COVID-időszakban végrehajtott látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a fogvatartottak mindennapi életét a bevezetett korlátozások hogyan érintették.

Az Intézet parancsnoka intézkedéseket tett a megfelelő védőfelszerelések és fertőtlenítőszerbiztosítás, valamint a fertőzés Intézetbe való bekerülésének megelőzése érdekében.

Az NMM megítélése szerint jó gyakorlat volt, hogy a speciális csoporthoz tartozó és a fokozottan veszélyeztetett fogvatartottaktól a befogadást követően mintát vettek, így negatív eredmény esetén nem volt szükség 14 napig tartó megfigyelési célú elkülönítésükre.

Az Intézetben – a járványhelyzetre tekintettel hozott speciális jogszabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak kapcsolattartási, valamint oktatásban, szabadidős tevékenységekben, munkáltatásban való részvételének lehetőségeit. A látogatófogadási tilalom kompenzálására az Intézetben növelték a fogvatartottak számára biztosított telefonbeszélgetés időtartamát, valamint lehetővé tették az elektronikus kapcsolattartást.

Az NMM alapvető jogokat érintő visszasságokat tárt fel a személyi állomány létszámhiányával, a személyi higiénias feltételek biztosításának hiányosságaiival, valamint az élet és egészség veszélyeztetésére alkalmas zárkafelszerelésekkel összefüggésben.

A látogatás napjáig az Intézetben a fogvatartottak körében nem volt koronavírus-fertőzött. A személyi állomány két tagja esetében Intézeten kívül végzett mintavétel alapján igazolódott be a koronavírus-fertőzés.

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke szerint a „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.*”

A Jegyzőkönyv 3. cikke értelmében minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus, a továbbiakban: NMM) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében Magyarországon 2015. január 1-től az NMM feladatait az alapvető jogok biztosja látja el. E tevékenysége keretében az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése alapján beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot/veszélyhelyzet esetén sem lehet eltérni.¹

Erre a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság (a továbbiakban: SPT) is rámutatott 2020. április 7-én kiadott CAT/OP/10 számú Tanácsában² (a továbbiakban: SPT Tanács). Az SPT Tanács értelmében az egyes országokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről, és a koronavírus-járvány során a társadalmi érintkezésekre vonatkozó korlátozások figyelembevételével kell gyakorolniuk a mandátumukat.³

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

A Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet (a továbbiakban: Intézet) egyike Magyarország két PPP-konstrukcióban működő büntetés-végrehajtási intézetének,⁴ melyek esetében az állam a büntetés-végrehajtással kapcsolatos feladatai egy részét magáncégeknek adta át. Az Intézet letartóztatással, felnőtt korú férfi és női elítéltek fegyház, börtön és fogház fokozatú szabadságvesztésével, valamint elzárással összefüggő büntetés-végrehajtási feladatokat látott el.

A nemzeti megelőző mechanizmus 2019. december 3-4-én látogatást tett az Intézetben. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése szempontjából kiemelten fontos, hogy a fogvatartási körülmények és a személyzet alkalmas legyen arra, hogy a fogvatartottak számára a különböző rezsimeknek megfelelő elhelyezést és foglalkoztatást biztosítsanak. Az NMM az éves munkaterve szempontjainak szem előtt tartásával választotta ki a látogatás helyszínét.

A következő, 2020. szeptember 30-ai látogatást a koronavírus-járvány kitörése indokolta és az a tény, hogy a tiszalöki az ország egyik legnagyobb befogadóképességű bv. intézete. A fogvatartottak nagy létszáma kiemelt kockázati tényező lehet egy járvány gócpont kialakulása során. A 2020. évi vizsgálat ezért főként a COVID-helyzettel összefüggő intézkedésekre fókuszált.

¹ Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (kihirdette: az 1988. évi 3. tvr.) 2. cikk 2. pontját és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (kihirdette: az 1976. évi 8. tvr.) 4. és 7. cikkét.

² Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] 5. pont.

³ SPT Tanács 6. és 11. pont.

⁴ Public Private Partnership, a köz- és magánszféra együttműködése. A másik ilyen létesítmény a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, „*ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják személyes szabadságuktól*”. A 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdése értelmében „*a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárású kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.*” A törvény 6. § (1) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási intézetek látják el a szabadságelvonással járó büntetések és intézkedések végrehajtásával járó feladatokat. Mindezek alapján az Intézet fogvatartási helynek minősül, vagyis a nemzeti megelőző mechanizmus Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése szerinti hatásköre fennáll.

1.3. A látogatás célja

A 2019. évi látogatás célja alapvetően a fogvatartottakkal való bánásmód és az elhelyezési körülmények vizsgálata volt.

A Kormány a koronavírus (COVID-19) világjárványra tekintettel az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdésében meghatározott hatáskörében a 40/2020. (III. 11.) Kormányrendelettel „*az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében*” veszélyhelyzetet hirdetett ki.

2020. június 18-i hatállyal, a veszélyhelyzet megszüntetését⁵ követően egészségügyi válsághelyzet elrendelésével járványügyi készültséget vezetett be.⁶

A koronavírus-járvány okozta megváltozott helyzetben az NMM a fogvatartási helyek eddigi szempontok szerinti vizsgálatán túl feladatának tekintette annak ellenőrzését, hogy a járvány terjedésének megelőzése érdekében alkalmazott intézkedések mennyiben érintették a fogvatartottak alapvető jogait. Az NMM vizsgálatának további szempontja volt, hogy a fogvatartási helyek hogyan biztosítják a vírusfertőzés megelőzésének, illetve az esetleges fertőzés terjedése megakadályozásának feltételeit. Az Egészségügyi Világszervezet 2020. március 15-én kiadott, a COVID-19 börtönökben és más fogvatartási helyeken történő megelőzésére és kezelésére vonatkozó időközi ajánlása szerint a fogvatartási helyek a fogvatartottak szoros közelsége miatt a fertőzés kiindulópontjai lehetnek, és emiatt az itt élő személyek egészségének fenntartása a közegészségügy szempontjából is kiemelt érdek.⁷

A Kormány 2020. március 28-i hatállyal kijárási korlátozást vezetett be. Az erről rendelkező kormányrendelet⁸ 1. § (1) bekezdése értelmében mindenki köteles volt más emberekkel a szociális érintkezést – a közös háztartásban élők kivételével – a lehető legkisebb

⁵ 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről.

⁶ 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendeletet a járványügyi készültség bevezetéséről.

⁷ Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention, Interim Guidance of the World Health Organization, 15 March 2020 (Introduction)

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336525/WHO-EURO-2020-1405-41155-55954-eng.pdf>

⁸ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról.

mértékűre korlátozni. A 3. § szerint a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csak a rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhetett sor, melyek körében nem szerepelt a szabadságvesztését töltő hozzátartozó látogatása.

Ezt követően, a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben az egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Kormányrendelettel [a továbbiakban: 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet], 2020. április 6-i hatállyal a Bvtv.⁹ rendelkezéseihez képest speciális szabályokat határozott meg a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozóan,¹⁰ melyek érintették a fogvatartottak befogadására, kapcsolattartására, elhelyezésére, munkáltatására, oktatására és szabadidejének eltöltésére vonatkozó rendelkezéseket. E szabályokat a jogalkotó 2020. június 1-jei hatállyal módosította, majd a veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény hatályba léptetésével¹¹ alkalmazhatóságukat lényegében fenntartotta. A speciális rendelkezések a világjárványra tekintettel elrendelt veszélyhelyzet megszűnéséig, 2022. június 1-ig voltak hatályban.

Az NMM 2020. évi látogatásának célja az volt, hogy megvizsgálja, milyen hatást gyakorolt a járványügyi helyzetben elrendelt korlátozások alkalmazása, valamint a speciális szabályok végrehajtása a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben tartózkodó fogvatartottak elhelyezési körülményeire, a velük való bánásmódra.

1.4. Az érintett alapvető jogok

- Az élethez és emberi méltósághoz való jog: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés]

1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, iránymutatások

- Magyarország Alaptörvénye
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
- 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.)
- 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: Jegyzőkönyv);
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bvtv.)

⁹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

¹⁰ Az 5. § értelmében „Az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés végrehajtása során e rendelet szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó különös szabályait értelemszerűen alkalmazni kell.”

¹¹ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről, hatályba lépett: 2020. június 18-án.

- 2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszüntetéséről
- 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről
- 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről
- 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról
- 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról (a továbbiakban: 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet)
- 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 37/2020. (VII. 24.) BVOP utasítás a videóhívással megvalósuló elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről
- az ENSZ fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó standard minimumszabályai (a továbbiakban: Mandela Szabályok) [*United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) General Assembly resolution 70/175, annex, adopted on 17 December 2015*]
- Az ENSZ fogva tartott nőkkel való bánásmódra és a bűncselekményt elkövető nőkkel szemben alkalmazott, szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó szabályai (a továbbiakban: Bangkoki Szabályok) [*United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules) General Assembly resolution A/RES/65/229, annex, adopted on 21 December 2010*]
- Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] (a továbbiakban: SPT Tanács)
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Börtönszabályokról szóló Rec(2006)2-rev számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)
- CPT: Nyilatkozat a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus (COVID-19) világjárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről [CPT/Inf(2020)13] (a továbbiakban: CPT: COVID-19 Nyilatkozat)
- a CPT 10. Általános Jelentése [CPT/Inf (2000) 13]
- a CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16]
- a CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44]

1.6. A látogatás módszere, a vizsgálat szempontjai

Az NMM alapvető feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot vizsgálja.

Az NMM feladatait ellátó alapvető jogok biztosa és munkatársai – a járványhelyzetre tekintettel a fogvatartottak, továbbá a személyi állomány és a látogatócsoport tagjainak a vírusfertőzéssel szembeni védelme érdekében az SPT Tanácsban is rögzített 'do no harm' („ne árts”) elvnek¹² megfelelően a látogatócsoport tagjai védőfelszerelésben – gumikesztyű, maszk, teljes testet fedő, kapucnis védőruha és lábzsák – léptek be az Intézetbe.

A látogatócsoport tagjai a következő módszereket alkalmazták:

- a) dokumentumok bekérése, helyszíni iratbetekintés, fényképfelvételek készítése;

¹² SPT Tanács 4. pont.

- b) az elhelyezés fizikai körülményeinek vizsgálata;
- c) fogvatartottak, az Intézet személyi állományának tagjai és vezetői személyes meghallgatása, előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssorok alapján.

A járványhelyzetre tekintettel a látogatás a fogvatartás körülményeit a következő szempontok szerint vizsgálta:

- a járványhelyzet által előidézett változások a bánásmód tekintetében;
- tájékoztatás a járványügyi intézkedésekről;
- eljárás a fertőzésveszély megelőzése érdekében, különösen a befogadás során;
- munkáltatás, oktatás és a szabadidő eltöltése, a szabad levegőn való tartózkodás;
- az egészségügyi ellátás biztosítása a járványhelyzetben, az egészségügyi elkülönítés lehetősége;
- kapcsolattartás módosulása a járványhelyzettel összefüggésben:
 - hozzátartozókkal és egyéb regisztrált kapcsolattartókkal,
 - a jogi képviselővel.

1.7. Szankciók tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.8. A látogatások időpontja és résztvevői

A 2019-es látogatás időpontja: 2019. december 3.-4.

A látogatás résztvevői:

- Dr. Rostás Rita, pszichológus, pedagógus
- Dr. Sárközy István, jogász
- Tóthné Kiss Klaudia, pszichológus
- Hartmann Gabriella, megbízott dietetikus szakértő
- Dr. Nemes János, megbízott szakértő, kardiológus főorvos

A 2020-as látogatás időpontja: 2020. szeptember 30.

A látogatás résztvevői:

- Dr. Kozma Ákos, alapvető jogok biztosa
- Dr. Deák-Kondákor Dóra, jogász
- Dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus
- Tóthné Kiss Klaudia, pszichológus

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Általános információk és létszámadatok

A Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet PPP-konstrukcióban megvalósuló beruházás eredményeként jött létre. A beruházási, felújítási, karbantartási és üzemeltetési feladatokat, valamint az alaptevékenység ellátásához szükséges eszközök, készletek beszerzését az üzemeltető Szent Adorján Kft. látta el.

2.1.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézetben 700 fogvatartott volt elhelyezhető (100%-os telítettség), azonban az üzemeltetési szerződés szerint 110%-os telítettségig (770 fő) szerződésszerű volt a működés. A látogatás mindkét napján 787 fogvatartott szerepelt az összesített létszámjelentésben, de csak 764 fogvatartott tartózkodott az Intézetben, 23 fő távol volt. Az Intézet telítettsége 109%-os volt.

A 764 fogvatartottból (45 nő és 719 férfi) 413 fő fegyház, 314 fő börtön, 29 fő fogház büntetését töltötte. 2 fő pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztését, 1 fő átváltoztatott közérdekű munka büntetését töltötte, 2 fő nem jogerősen letartóztatott volt. Az Intézetben nem tartózkodott fiatalkorú fogvatartott. A látogatás időpontjában 14 külföldi állampolgárságú fogvatartott¹³ volt az Intézetben, akik mind tudtak magyar nyelven kommunikálni.

2.1.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

A létesítmény befogadó kapacitása a látogatás idején 1100 fő, a nyilvántartás szerinti létszám 1092 volt. Az Intézetben 2020. szeptember 30-án 1087 fogvatartott tartózkodott, ami 98,8%-os telítettséget jelentett. 5 személy más bv. intézetben volt megőrzésen.

A látogatás idején az Intézetben jelen lévő fogvatartottak létszáma

	férfi	nő	összesen
fegyház	403	38	441
börtön	470	57	507
fogház	51	5	56
letartóztatott	10	0	10
nem jogerős elítélt	8	0	8
szab. vesztésre átváltoztatott pénzbüntetés	10	1	11
szab. vesztésre átváltoztatott közérdekű munka büntetés	10	2	12
elzárás	22	0	22
összesen	984	103	1087

A látogatás napján a fogvatartottak között 18 külföldi állampolgár volt. Az Intézetben a látogatás időszakában több speciális részleg is működött.

Speciális részlegben elhelyezett fogvatartottak száma

Átmeneti részleg	12
Gyógyító terápiás részleg	24
Drogprevenciós részleg	6
Első büntényes részleg	16
Hosszúidős speciális részleg	9
Vallási (APAC) részleg	9
Enyhébb végrehajtási szabályok részleg	9

Megállapítható, hogy a férőhelybővítési-programnak köszönhetően az Intézet telítettsége a 2019. évi látogatáskor tapasztalt 109%-ról a 2020. évi látogatás idejére 98,8%-ra csökkent.

¹³ 5 román, 4 ukrán, 1 szlovák, 1 arab, 1 libanoni, 1 afgán és 1 albán.

2.2. Elhelyezési körülmények

2.2.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézetben 6 db háromszintes épület található, amelyeket színekkel láttak el (zöld – Z, lila – L, kék – K, szürke – S, fehér – F, piros – P). A fogvatartottakat ezek közül öt épületben, 478 db egy-, két- és háromágyas zárkában¹⁴ helyezték el a piros, kék, zöld, lila és szürke épületekben, figyelembe véve az elkülönítési szabályokat. Mozgáskorlátozott zárkák is voltak az Intézetben. Minden zárka fel volt szerelve televízióval, kb. 8-10 csatorna volt elérhető.

Az NMM rendelkezésére bocsátott dokumentáció szerint a kétágyas zárka bruttó alapterülete 12,7 m², az élettér 11,58 m², az egy fogvatartottra jutó élettér nagysága 5,79 m² volt.

Férőhely (fő)	Bruttó alapterület (m ²)	Élettér (m ²)	Egy fogvatartottra jutó élettér (m ²)
1	9	7,88	7,88
2	12,7	11,58	5,79
3	18,42	15,12	5,04

A látogatócsoport egy két- és egy háromágyas zárka alapterületét mérte meg, amely mindkét esetben 13,3 m² volt. Az egy fogvatartottra jutó élettér nagysága a kétágyas zárka esetén 6,65 m², a háromágyas zárka esetén 4,43 m² volt.

Férőhely (fő)	Alapterület (m ²)	Egy fogvatartottra jutó élettér (m ²)
2	13,3	6,65
3	13,3	4,43

A zárkák ablakai elé a korábbinál sűrűbb mintájú biztonsági rácsokat szereltek fel, hogy megakadályozzák a hulladék ablakon való kidobását. A fogvatartottak szerint a sűrűbb rácsokat miatt a zárkákba kevesebb fény és levegő jutott.

2019 júniusában egy fogvatartott önakasztással befejezett öngyilkosságot hajtott végre. A személyi állomány egyik tagja elmondása szerint nem voltak öngyilkosságra utaló jelek. Az ügyészség indokolása szerint az éjszaka szolgálatot teljesítő körletfelügyelő a hajnali órákban észlelte, hogy a fogvatartott önakasztást hajtott végre. A körletfelügyelő egy alkalommal nem tett eleget az ellenőrzési kötelezettségének, ez azonban nem volt tekinthető a szolgálatellátás olyan súlyos fokú megszegésének, hogy az a szolgálatellátás célját megghiúsította volna, ezért a szolgálatban kötelességszegés vétsége nem volt megállapítható. A hanyag eljárás miatt fegyelmi eljárás indult, de „a vizsgálat nem állapította meg a személyi állomány felelősségét”¹⁵.

A zárkák ablaknyitó szerkezetének egyes elemei a fal síkjától mintegy 30 cm-re nyúltak ki. Ezek kiképzése alkalmas lehetett arra, hogy a fogvatartottak önakasztást kíséreljenek meg.

¹⁴ A Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet 2019. évi önértékelő jelentése (a továbbiakban: 2019. évi önértékelő jelentés). szerint (24. o.) csak 1 és 2 fős zárkában helyezik el a fogvatartottakat, azonban a látogatócsoport megállapította, hogy volt olyan zárka is, ahol 3 főt helyeztek el.

¹⁵ 2019. évi önértékelő jelentés 2. o.

2.2.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

A 2007-ben átadott, 700 fős befogadási kapacitású épüleategység („A részleg”)¹⁶ mellett 2020 júliusában megkezdte működését az országos férőhely-bővítési program keretében¹⁷ épült új, könnyűszerkezetes épületekből álló „B részleg” is.¹⁸

Míg az „A részlegen” börtön és fegyház fokozatú szabadságvesztést töltő férfiak és nők, illetve a speciális részlegeken elhelyezett fogvatartottak elhelyezésére került sor, az új „B részlegre” kizárólag férfi fogvatartottakat helyeztek, akik szabálysértési és büntetőjogi elzárást, valamint szabadságvesztést töltöttek fogház, illetve börtön fokozatban (közepes biztonsági kockázat, 3 éven belüli szabadulási idő vagy alacsony biztonsági kockázat, 6 éven belüli szabadulási idő).

Az „A részlegen” elsősorban 1 és 2 fős zárakban helyezték el a fogvatartottakat.¹⁹ Az NMM rendelkezésére bocsátott dokumentáció szerint a kétágyas zárak bruttó alapterülete 12,7 m², az egy fogvatartottra jutó élettér nagysága 5,79 m² volt. Az egyágyas zárak bruttó alapterülete 9 m², az élettér 7,88 m².²⁰

Az új „B részleg” 4 db földszintes, egy nagy tömbből álló, középfolyosós, két részre szektorálható egységből állt. A fogvatartottakat itt 6 és 3 férőhelyes lakóhelyiségben helyezték el. Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint a 6 férőhelyes lakóhelyiség bruttó alapterülete 25,8 m², az egy fogvatartottra jutó élettér nagysága 4,3 m² volt, míg a 3 férőhelyes esetében 12,7 m² alapterület mellett egy fogvatartottra 4,23 m² élettér jutott. Az új részlegen nyitott körletek működtek. A fogvatartottak mindennapi életét szolgáló teakonyhák, vizesblokkok, foglalkoztatók és tantermek mellett a részlegen a személyi állomány számára is kialakítottak szolgálatteljesítési és szociális helyiségeket, valamint 4 udvar is tartozott az épüleategységhez.

A 2019. évi és a 2020. évi látogatás idején az egy fogvatartottra jutó élettér megfelelt mind a hazai jogszabályok,²¹ mind a nemzetközi standardok²² minimális élettérre vonatkozó előírásainak.

Az Intézet vezetőségének tájékoztatása szerint a 2019. év folyamán elvégzett felújítások keretében az „A részleg” zárakainak ablakait sűrűszövésű ráccsozattal látták el. Amint azt már az NMM 2019. évi látogatása során is tapasztalták a látogatócsoport tagjai, a sűrűbb ráccsozat miatt a zárakba kevesebb fény és levegő jutott.²³

¹⁶ Ld. Melléklet – 9. és 16. kép.

¹⁷ Varga Judit igazságügyi miniszter 2020. július 13-án, a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben adta át az új intézeti épületszárnyakat. Állampusztán, Pálhalmán, Sopronkőhidán és Szegeden 110, Tökölön 220, Baracsán, Veszprémben 330, Kiskunhalason, Tiszalökön 440, Miskolcon 550 új fogvatartotti férőhely létesült. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/3825>

¹⁸ Ld. Melléklet – 10. és 17. kép.

¹⁹ A nyilvántartás szerint volt két 3 fős „szabadságos” zárka is, fejenként 5,01 m² élettérrel.

²⁰ A körletépületek földszintjén ennél nagyobb méretű mozgáskorlátozott zárak is voltak az Intézetben, melyekben az élettér 11,52 m² volt.

²¹ A 16/2014. (XII.19.) IM. rendelet 121. § (1) bekezdése szerint „a zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre hat köbméter légtér és egyéni elhelyezés esetén legalább hat, közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább négy négyzetméter élettér jusson.”, a (2) bekezdés alapján „az élettér kiszámításakor a zárka vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet (...) figyelmen kívül kell hagyni.”

²² A CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44] 9-10. pontja értelmében az egyszemélyes zárakban 6m², a több személy által lakott zárka esetében személyenként minimum 4 m² élettér kell, hogy rendelkezésre álljon, nem beleszámítva a vizesblokk által elfoglalt területet.

²³ Ld. Melléklet – 18. kép.

A CPT kiemelte, hogy a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló valamennyi helyiségnek természetes megvilágítást kell kapnia, és megfelelő szellőzésűnek kell lennie ahhoz, hogy a zárkán belül a levegő folyamatosan cserélődjön.²⁴

A 2019. és a 2020. évi látogatások során veszélyeztette a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogát, hogy a sűrű rács miatt a zárkákba nem jutott elég természetes fény és levegő.

Mind a részleg zárkáiban, mind a közösségi helyiségekben megfigyelhető volt, hogy a zárkák ablaknyitó mechanizmusának elemei a fal síkjától jelentős távolságra, mintegy 30 cm-re nyúltak ki.²⁵ E megoldás folytán az ablaknyitó szerkezet alkalmas lehetett arra, hogy a fogvatartottak azon önakasztást kíséreljenek meg.

Az emberi élethez és méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot okozott, hogy az ablaknyitó szerkezet alkalmas lehetett a fogvatartottak önakasztásának megkísérlésére.

2.3. Személyi feltételek

2.3.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézet állománytábla alapján rendszeresített álláshelyeinek száma 300 volt, az Intézet részére megállapított finanszírozott létszám 291 fő volt. A személyi állomány feltöltöttsége (a finanszírozott létszámhoz képest) 84,2%-os volt.

Az új belépők számára az átlagosnál nagyobb kezdeti terhelést kommunikációs technikák oktatásával és elsajátításával oldotta az Intézet. Az 1-2 éven belül felszerelt munkatársak részére a véglegesítést megelőzően szupervízió-jellegű pszichológusi foglalkozást szerveztek²⁶.

A személyi állomány rendelkezésére áll szeparált női és férfi öltöző. Az öltözők kulturált állapotban voltak, tusoló és WC tartozott hozzájuk. A munkavégzési körülményekkel elégedettek voltak a személyi állomány tagjai.

Az Intézet a kedvezőtlen fluktuációs tendencia megelőzése érdekében 2018-ban pályázatot nyújtott be a „Munkahelyi programok családokkal, a családokért a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben” címen. 2019-ben a pályázat folytatásaként ismét pályázatot nyújtott be „Lökhárító – Család és munkahely – családbarát programok a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben” címen, amelyre megkapta a támogatást. A projekt keretében az Intézet az állomány hangulatát és közérzetét javító intézkedést tett, fejlesztette a szabadidős programokat és a munkahelyi körülményeket is²⁷. Az Intézet munkahelyen kívüli szabadidő közös eltöltésére kirándulásokat és nyári gyermekfelügyeletet segítő táborot szervezett²⁸. A hagyományokat követve folytatták a parancsnoki villásreggeli gyakorlatát, 2019 decemberében a parancsnok a munkatársaknak tartott állófogadás keretében értékelte az évet.

A szakterületi feladatok ellátása mellett többletfeladatként jelentkezett a kiétkezés, az iskolai oktatás, a látogatófogadás biztosítása, hétköznapokon a körletfelügyelők váltásának és a fogvatartottak szabad levegőn tartózkodásának biztosítása. Ez azt jelentette, hogy egy reintegrációs tiszt naponta legalább két órán keresztül a körletfelügyelők váltását látta el²⁹.

²⁴ Ld. a CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44] mellékletét.

²⁵ Ld. Melléklet 19. kép. Ugyanezt tapasztalta az NMM az Intézetben tett 2019. évi látogatása során is.

²⁶ 2019. évi önértékelő jelentés 17. o.

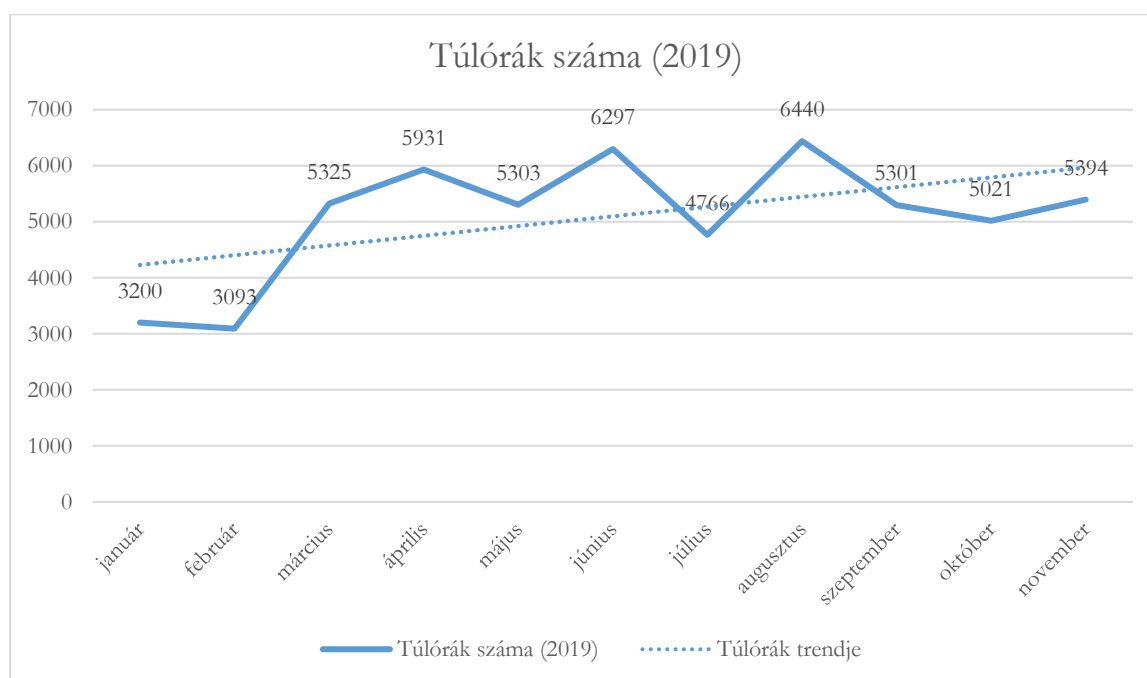
²⁷ 2019. évi önértékelő jelentés 2. o.

²⁸ 2019. évi önértékelő jelentés 17. o.

²⁹ 2019. évi önértékelő jelentés 3. o.

A személyi állomány egyik tagja szerint a biztonsági terület közel 190 helyéből kb. 120 volt felöltve. Egy körletfelügyelőhöz kb. 60 fogvatartott tartozott, holott ezt a feladatot két embernek kellett volna ellátnia. Tiszti pozíciókat nem hirdettek meg, csak tiszthelyetteseket kerestek. Az alacsony munkabér és a megterhelő munka miatt nem voltak jelentkezők. „Ennél még egy élelmiszerüzletben eladóként is többet lehet keresni.” – mondta. Tapasztalata szerint havonta átlagban 40 óra túlszolgálat keletkezett, a kollégái már 400-500 túlóránál tartottak a látogatás idején. Elvileg lehetett választani, hogy szabadidőben vagy pénzben kérik az ellentételezést, de a gyakorlatban nem tudták megoldani a szabadidő kiadását.

A 2019. évi túlórák alakulását az alábbi táblázat mutatja be. Látható, hogy az év elejéhez képest a túlórák mennyisége növekvő tendenciát mutatott. 2019 első félévében nagyobb mértékű volt a személyi állomány fluktuációja, mint az év második felében³⁰. Az Intézet a toborzás és utánpótlás fokozására és az állománymegtartó képesség növelésére törekedett, így a fluktuációs mutatója 10%-ot mérséklődött³¹.

Az NMM rendelkezésére bocsátott dokumentumokból megállapítható, hogy a látogatás idejéig az Intézetbe 2019. évben 29 fő lépett be és 37 fő távozott onnan.

2.3.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

Az intézeti férőhelybővítés a személyi állomány létszámának bővítésével is együtt járt. A látogatás napján a betölthető státuszok száma 408 volt, és további 10 fő fegyveres biztonsági őrt is foglalkoztathattak.

A 2020. évi látogatás napján a 408 státusból 326 volt betöltve, továbbá állománytáblán felüli létszám keretében 9 fegyveres biztonsági őrt és 7 rendvédelmi igazgatási alkalmazottat foglalkoztattak. Mindezzel együtt a személyi állomány létszáma 342 fő volt, a feltöltöttség – az állománytábla szerinti létszámhoz képest – 83,8%-os volt.

³⁰ 2019. évi önértékelő jelentés 1. o.

³¹ 2019. évi önértékelő jelentés 2. o.

A személyi állomány létszáma szervezeti egységenként

	Betölthető	Betöltött
Vezetői törzs	3	3
Vezetői közvetlen	7	7
Személyügyi és Szociális Osztály	11	8
Üzemeltetés- ellenőrzési és Koordinációs Osztály	5	5
Biztonsági Osztály	236	193
Büntetés-végrehajtási Osztály	59	45
Informatikai Osztály	7	4
Pszichológiai Osztály	7	5
Gazdasági Osztály	48	41
Egészségügyi Osztály	25	15
Összesen	408	326
Állománytáblán felüli létszám		16
Mindösszesen		342

A vezetőség tájékoztatása szerint 2019 folyamán az Intézetben 15%-os volt a fluktuáció, 37 fő távozott az Intézetből, közülük 5-en a bv. szervezeten belül találtak új munkahelyet. 2020-ban ezzel szemben leszerelő nem volt, csak szervezeten belüli áthelyezések történtek. A parancsnok fontos célként jelölte meg a létszámhelyzet stabilizálását. Az Intézet folyamatosan folytatta a toborzást, és intézkedéseket tett a személyi állomány munkakörülményeinek javítása érdekében is. Tárgyi eszközöket szereztek be, felújították a személyi állomány étkezdéjét, sporteszközöket is vásároltak. A túlórák száma a korábbi évekhez képest csökkent, a látogatás időszakában az új belépők felkészítése, a belső képzések jelentettek kihívást, mert az állomány mintegy egyharmada állt új kollégákból.

Az Európai Börtön szabályok 8. pontja alapelveként rögzíti, hogy „a büntetés-végrehajtás személyi állománya fontos közszolgálati feladatot teljesít, s ezért utánpótlásának, képzésének és munkafeltételeinek lehetővé kell tennie, hogy a fogvatartottakkal magas színvonalon foglalkozzanak.” A CPT felhívta a figyelmet, hogy „ahol az őrség létszáma nem elegendő, ott a biztonság és a rend alapvető szintjének fenntartásához jelentős mennyiségű túlmunkára lehet szükség. Az ilyen helyzet könnyen azt eredményezheti, hogy az őrköt erős stresszhatás éri, hamar kiégnek, vagyis olyan helyzet alakul ki, amely fokozza a minden börtönben eleve meglévő feszültséget.”³²

A személyi állomány létszámhiánya, az emiatt szükségessé váló túlmunka és a megnövekedett munkaterhek okozta stressz – különös tekintettel arra is, hogy járványhelyzetben a vírusfertőzés kockázata és a megelőzés érdekében hozott rendelkezések miatt a szokásos életvitelben bekövetkezett változások fokozott pszichés terhelés elé állítják mind a fogvatartottakat, mind a személyi állomány tagjait – alkalmas lehetett arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot, ami veszélyeztette az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

2.4. A COVID-fertőzés megelőzése érdekében hozott intézkedések és az ezzel kapcsolatos tájékoztatás

A Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a 2020. évi látogatás idején a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatokat a büntetés-végrehajtás országos

³² A CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16] 26. pont.

parancsnokának a bv. szervezet egészére irányadó Intézkedési Tervével³³ összhangban álló, az Intézet parancsnoka által kiadott, helyi sajátosságokat is figyelembe vevő intézeti intézkedési terv³⁴ határozta meg.

Az Intézetben a fogvatartottaknak fejenként 3 mosható maszkot biztosítottak. A maszk viselése a zárkán kívül végzett tevékenységek esetében kötelező volt, ettől csak kivételesen lehetett eltérni (pl. az étkezőkben vagy szabad téren), amennyiben a 1,5 méteres védőtávolság általánosságban tartható volt.³⁵ A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak szerint az „A részlegen” a maszkot a zárkán kívül minden esetben viselniük kellett, az udvaron is. A „B részlegen” a zárkában is hordaniuk kellett, csak étkezés közben vehették le, illetve a dohányzó helyiségben, dohányzás közben. A maszkok tisztítását az Intézet az „A részlegen” központilag szervezte meg oly módon, hogy egy maszk a fogvatartotton volt, egy tartalékban, egyet pedig beszedtek és központilag mostak, de ha a fogvatartott nem akarta leadni, lehetősége volt arra is, hogy maga mossa ki. A „B részlegre” mosógépeket szereztek be, a fogvatartottak ezekben tisztították maszkjaikat.

A személyi állomány tagjainak a szolgálatellátás során maszkot, a biztonsági vizsgálatok, biztonsági szemlék végrehajtása során emellett gumikesztyűt is viselniük kellett. A fogvatartottak a látogatócsoport tagjainak megerősítették, hogy a maszkot a személyi állomány tagjai is hordták.

Az intézeti intézkedési terv rendelkezett a használhatatlanná vált többször használatos maszkok cseréjéről, továbbá arról, hogy folyamatosan biztosítani kell, hogy a szükséges védőeszközök (maszk, gumikesztyű) az Intézetben 30 napra elegendő mennyiségben rendelkezésre álljanak.³⁶

A látogatócsoport a védőfelszerelések biztosítása tekintetében alapvető joggal összefüggő visszasságot nem tapasztalt.

2.5. Fertőtlenítés, tisztálkodási lehetőségek

2.5.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

A zárkák hideg-meleg vizes mosdóval voltak felszerelve és a WC minden zárkában le volt választva. A világítás külön volt kapcsolható, a szellőzést gépi elszívással valósították meg. Szárnyanként külön helyiségben voltak a fürdők. A mozgáskorlátozott zárkában és a HSR körlet zárkáiban volt zuhanyzó.

A fogvatartottak befogadáskor tisztálkodási szereket (szappan, sampon, fogkrém, fogkefe, fésű, WC-papír) kaptak, a nők részére eü. vattát, tampont vagy eü. betétet, a férfi fogvatartottaknak borotvahabot és eldobható nyeles borotvát biztosított az Intézet³⁷. A fogvatartottak ezt követően maguknak vásárolták meg a tisztálkodási szereket. Kérelem alapján az Intézet rászorultság függvényében biztosította azokat.

A bv. ügyészi ellenőrzések megállapították, hogy a fogvatartottak a tisztálkodási lehetőségekkel meg voltak elégedve. A dolgozó fogvatartottak minden nap, a nem dolgozók heti három alkalommal tudtak zuhanyozni. Minden zárkában volt meleg víz, így mindegyik fogvatartott tudott mosakodni.

³³ A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka által jóváhagyott, a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására 2020. szeptember 16-án kiadott és hatályba lépett IV. Intézkedési Terv (a továbbiakban: a BVOP IV. Intézkedési Terve).

³⁴ Az Intézet parancsnoka által jóváhagyott, 2020. szeptember 28-ától hatályos XIV. Intézkedési Terv a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok valamint a koronavírus-fertőzésre utaló tünetek kezelésével összefüggő elsődleges intézkedések végrehajtására (a továbbiakban: XIV. Intézeti Intézkedési Terv).

³⁵ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 2. pont.

³⁶ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 4. és 6. pont.

³⁷ Házirend 17. o.

Ezzel szemben a fogvatartottak elmondták, hogy az egyik körleten négy zuhanyzóból csak kettőt tudtak használni rendeltetésszerűen, mert a többi vagy nem működött (pl. dugulás miatt) vagy nem volt meleg víz. Nyáron azonban a víz olyan forró volt, hogy megégette őket. A látogatócsoport tagjai is találtak olyan vizesblokkot, ahol több mosdó nem volt felszerelve falra vagy a zuhanyzókat elválasztó falból ki volt törve egy darab.

A fogvatartottak szerint menstruációs betétet csak a nem dolgozó fogvatartott nők kaptak. Akik dolgoztak, azoknak meg kellett venniük, azonban a megmaradó kerestetükből alig tudtak félretenni. Állításuk szerint a tisztítószerket is saját maguknak kellett megvásárolniuk, mert azok a tisztítószerke, amelyeket havi egy alkalommal az Intézet biztosított, nem tisztítottak és nem habzottak eléggé.

Az Intézetben 2019-ben minden hónapban megtörtént a havi rendszeres kártevőirtás. A rendszeres irtások mellett a zárakban szükségsszerűen elvégezték a kártevőmentesítést (egy kezdő és egy ismételt irtást). 2019 októberében az Intézet intézkedett a mezei egér és pocok irtásról is.

2.5.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

A járványhelyzetre tekintettel rendszeres volt az Intézet fertőtlenítése, erre a célra hidegködképző generátort is beszerettek, valamint gondoskodtak arról, hogy széles spektrumú (vírusölő, baktériumölő, gombaölő hatású) felületfertőtlenítő készítményekből folyamatosan rendelkezésre álljon 30 napra elegendő mennyiség. Teljes megelőző fertőtlenítésre a látogatást megelőzően utolsó alkalommal szeptember 21-én került sor. Az Intézetben elvégezték a személyi állomány által használt helyiségek kockázatelemzését, a napi fertőtlenítő takarítások gyakoriságát ennek megfelelően határozták meg. E helyiségek takarítását az Üzemeltető biztosította.

A vezetőség tájékoztatása szerint az elhelyezési körleteken a takarítást és fertőtlenítést a fogvatartottak végezték, a zárakát és lakóhelyiségeket az ott élők naponta kétszer, vödörben, hígítva beadott fertőtlenítő szerrel mosták fel. A folyosókat, közösségi helyiségeket erre kijelölt „fertőtlenítő csapat” takarította.³⁸A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak között azonban volt, aki arról számolt be, hogy ennél ritkább a takarítás, csak naponta egyszer mosnak fel maguknak, és „hipózni hetente jönnek.”

A személyes higiénia a fertőzésveszély megelőzése érdekében kiemelten fontos. Az Intézet parancsnoka rendelkezett arról, hogy mind a személyi állomány, mind a fogvatartottak számára tegyék lehetővé naponta többször is a higiénés kézmosást (szappannal és lehetőleg meleg, folyó vízzel, illetve víz nélküli kézfertőtlenítő szerrel), továbbá elrendelte, hogy valamennyi fogvatartott számára biztosítani kell a hetente öt alkalommal történő zuhanyzás lehetőségét. A látogatócsoport – tekintettel arra is, hogy az NMM 2019. évi látogatása során hiányzó felszereltségű, nem működő zuhanyzókat látott – az Intézet bejárása során megtekintette a fogvatartotti fürdőket is. Az „A részlegen” több fürdőhelyiségben tapasztalta, hogy a berendezés hiányos – le voltak szerelve a mosdókagylók, nem volt pad, amelyre a fogvatartottak a ruháikat letehették volna³⁹ – a zuhanyzók koszosak voltak, zuhanyfejek hiányoztak.⁴⁰

A CPT jelentése szerint⁴¹ a fogvatartottaknak biztosítani kell, hogy a megfelelő szintű higiéniai körülmények között a zuhanyzás vagy fürdés lehetőségét. Mindez az emberhez méltó környezet alapvető részét jelenti.

³⁸ Díjazás nélküli munkavégzés keretében, ld. a Bvtv. 135. § (1) és (3) bekezdéseit.

³⁹ Ld. Melléklet – 20. kép.

⁴⁰ Ld. Melléklet – 21. kép.

⁴¹ CPT 2. általános jelentés [CPT/Inf (92) 3] 49. pont.

A CPT a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus világvárossal kapcsolatos kezelési alapelveiről szóló nyilatkozatában felhívta a figyelmet arra, hogy tiszteletben kell tartani a fogvatartottak megfelelő személyes higiénia fenntartásához fűződő jogát.⁴² Az SPT Tanács értelmében a COVID-19 járvány idején a fogvatartottak számára díjmentesen biztosítani kell minden olyan eszközt és lehetőséget, mely lehetővé teszi számukra is a személyes higiénia megfelelő, a járványhelyzetben a lakosság egésze esetében követendő szintjének fenntartását.⁴³

A hiányos felszereltségű, koszos zuhanyzók visszásságot okoztak a fogvatartottak emberi méltósághoz való jogával összefüggésben, valamint a járványhelyzetre tekintettel veszélyeztették a testi és lelki egészséghez való joguk érvényesülését.

A látogatócsoport tagjainak női fogvatartottak panasztették, hogy a kiétközött boltban csak nagyon magas áron tudnak intimbetétet vásárolni, 1000 Ft-ért 10 db-ot, ami nehézséget okozott számukra.

A fogvatartott nőkkel való bánásmódra vonatkozó ENSZ dokumentum, a Bangkoki Szabályok 5. pontja értelmében a fogvatartott nők esetében biztosítani kell a speciális higiéniai szükségleteik kielégítéséhez szükséges eszközöket, beleértve e körbe az térítésmentes intimbetéteket is. Az Európai Börtönszabályok 34.1 pontja szerint pozitív intézkedéseket kell hozni a fogvatartott nők sajátos szükségleteinek kielégítése érdekében. A CPT rámutatott, hogy az, ha nem gondoskodnak a nők alapvető higiéniai szükségleteiről – mint az intim higiéniai termékek, pl. betét és tampon biztosítása – már önmagában is megalázó bánásmódot jelent.⁴⁴

Tekintettel a 2019. évi látogatás azon tapasztalatára, hogy az Intézet nem biztosította a nem dolgozó fogvatartott nők számára ingyenesen az egészségügyi betétet, valamint arra, hogy a 2020. évi látogatás során a látogatócsoport azzal szembesült, hogy az Intézetben a dolgozó fogvatartott nők számára a termék ára miatt nehézséget okozott az egészségügyi betéthez való hozzájutás, mindez visszásságot okozott a megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülésével összefüggésben.

A járványhelyzetről, illetve a fertőzés terjedésének megelőzését célzó intézkedésekről a fogvatartottakat változatos módszerekkel, folyamatosan tájékoztatták. Információs anyagok, figyelemfelhívó plakátok voltak kihelyezve a faliújságokra.⁴⁵ A börtönrádió és a valamennyi zárkában megtalálható televízió szintén fontos információforrás volt. A járvánnyal kapcsolatos tájékoztató anyagokat a rádión és a zárt láncú televízió-rendszeren keresztül is megosztották, de a tv-műsorokból, híradásokból a külvilág eseményeiről is tudomást szerezhettek a fogvatartottak. Személyes közlés útján egyrészt a befogadási eljárás során, másrészt egyéni és kiscsoportos foglalkozások keretében történt tájékoztatás. A látogatócsoport tapasztalatai szerint a fogvatartottak tisztában voltak a megelőzési szabályokkal és a megváltozott lehetőségekkel.

A hozzátartozók tájékoztatására az Intézetben is működtették a járványügyi call centert.⁴⁶ A számukra készített információs anyagok elektronikusan a BVOP, illetve az Intézet honlapján voltak elérhetők,⁴⁷ továbbá a fogvatartottak is tájékoztatták kapcsolattartóikat a telefonbeszélgetések alkalmával és levélben.

A személyi állományt is tájékoztatták a fertőzés tüneteinek megjelenése, illetve a fertőzésgyanús személlyel való szoros kontaktus megvalósulása esetén követendő eljárásról, valamint vezetői jelenlét mellett folyamatosan tartottak eligazításokat számukra a fertőzés

⁴² CPT: COVID-19 Nyilatkozat [CPT/Inf(2020)13] 7. pont

⁴³ SPT Tanács 9. j) pont.

⁴⁴ A CPT 10. Általános Jelentése [CPT/Inf (2000) 13] 31. pont.

⁴⁵ Ld. Melléklet – 22. kép.

⁴⁶ Ld. <https://bv.gov.hu/hu/node/3602>

⁴⁷ Ld.: <https://bv.gov.hu/hu/node/3592>, illetve <https://bv.gov.hu/intezetek/tiszalok/tajekoztatok>

elkerülésének módozatairól és a bevezetett vagy bevezetni kívánt intézkedésekről, az azokkal kapcsolatos feladatokról.⁴⁸

A látogatócsoport a járványhelyzettel kapcsolatos tájékoztatás tekintetében alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt.

2.6. Beléptetés és a fogvatartottak befogadása

2.6.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

A fogvatartottakat hétfőnként szállították az Intézetbe. Kedden és szerdán történt a fogvatartottak befogadása.

A befogadás a fogvatartott adatainak egyeztetésével kezdődött, amelyet a nyilvántartó csoport végzett el. Alapesetben a fogvatartottak behívóval megjelölt időpontban jelentkeztek az Intézetben, de előfordult olyan is, hogy nem ezt az Intézetet jelölték ki számára, de itt jelent meg, hogy bevonuljon. Az Intézet köteles volt befogadni ez utóbbi fogvatartottakat is. A fogvatartott csomagját is ellenőrizték.

A fogvatartottak egészségügyi befogadását az Intézet egészségügyi körletén végezték. Elsődlegesen egy szakápoló találkozott az újonnan érkezett fogvatartottakkal, akiket 72 órán belül orvos is megvizsgált⁴⁹. A vizsgálaton csak az egészségügyi személyzet (orvos és szakápoló) lehetett jelen. Ha külsérelmi nyomokat találtak az általános orvosi vizsgálat során, jegyzőkönyvet vettek fel és fényképfelvételt készítettek a sérülésekről. Az általános orvosi vizsgálat után döntöttek a fogvatartott közösségbe helyezhetőségéről (amennyiben nem találtak fertőző betegségekre, élősködők jelenlétére utaló körülményeket).

Befogadáskor nyilatkoztatták a fogvatartottakat a dohányzási szokásukról. Ennek megfelelően dohányzó vagy dohányfüst-mentes zárkában helyezték el őket. Ha a fogvatartottak nyilatkoztak a dohányzási szokásuk megváltozásáról, 8 munkanapon belül intézkedett az Intézet a megfelelő elhelyezésük iránt⁵⁰.

Az egészségügyi befogadást követte a letételezés. A fogvatartottak értékeit, okmányait letétbe helyezték, valamint ellenőrizték azokat a műszaki cikkeket, amelyeket magával kívántak vinni a zárkába (pl. TV, rádió). Letéti jegyzőkönyvet vettek fel az átvett tárgyakról. A fogvatartottak letéti szelvényt kaptak⁵¹. A fogvatartottak civil ruhája általános letétbe került. A fogvatartottak hazaküldhették azokat a tárgyakat, amelyeket nem tarthattak maguknál. A fogvatartottak megkapták a felszerelésüket a felszerelési raktárból.

A körletfelügyelő a reintegrációs szakterülettel egyeztetve kijelölte, hogy a fogvatartottak melyik zárkába kerüljenek. A Befogadási és Fogvatartási Bizottság (a továbbiakban: BFB) felmérte a fogvatartottak kockázatértékelését és rezsimbe sorolását⁵². A BFB kedden és csütörtökön tartott ülést.

A BFB döntött arról, hogy a fogvatartottak a munkáltatásban részt vehettek-e. Nyilatkoztatták őket, hogy rendelkeztek-e szakmával, ennek függvényében a munkáltatásban vagy az oktatásban vennének részt.

A személyi állomány tapasztalatai szerint a befogadott külföldi fogvatartottak előbb-utóbb megtanultak magyarul. Aki nem tudott magyarul, ahhoz tolmácsot hívtak, a befogadás és más eljárási cselekmények során kötelező volt a tolmács részvétele. A személyi állomány tagjai beszéltek angolul, általában szót értettek a külföldi fogvatartottakkal. A fogvatartottak

⁴⁸ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 10-11., valamint 62. pont.

⁴⁹ A Tiszalóki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetében elhelyezett fogvatartottak házirendje (a továbbiakban: Házirend) 3. o. (30530/1827/2019.ált. iktatószám)

⁵⁰ Házirend 3. o.

⁵¹ Házirend 2. o.

⁵² Ld. 16/2014. IM rendelet 33. § (4)-(5) bek.

részére elérhető volt többnyelvű – pl. angol, német, francia, orosz, román, kínai, arab –, az Intézet előírásairól szóló tájékoztató.

2.6.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézetbe beléptethető személyek körét a látogatás időszakában a parancsnok korlátozta. Nem volt lehetőség külföldi és hazai delegációk fogadására, szakmai, bűnmegelőzési és egyéb célú intézetlátogatások, sajtónyilvános események és egyéb rendezvények megtartására.⁵³

Az Intézetbe való beléptetés során érintésmentes hőmérővel testhőmérséklet-mérést végeztek. 38 °C feletti hőmérséklet vagy egyéb, a koronavírus-fertőzésre utaló tünet észlelése esetén az érintett belépését meg kellett tagadni, személyi állomány tagja esetében azonnal intézkedni kellett a szolgálatszervezés módosítására.⁵⁴ A bejáratnál kézfertőtlenítőt helyeztek el, melynek használata minden belépő személy számára kötelező volt, továbbá az Intézet területén előírás volt a maszk viselése. A látogatócsoport tagjai – tekintettel arra, hogy a látogatás időszakában a regisztrált koronavírus-fertőzöttek száma napról napra emelkedett – fokozott elővigyázatossággal, maszkban, gumikesztyűben, teljes testet fedő védőruhában, lábszákat is használva léptek be a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló épületekbe.

A látogatás idején az Intézetben a járványhelyzetre tekintettel a 2020. évi LVIII. törvény által meghatározott speciális befogadási protokoll érvényesült.⁵⁵ Ennek értelmében, ha a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére jelentkező elítélt egészségi állapota alapján járványügyi elkülönítés látszott szükségesnek, a bv. intézet a befogadást köteles volt megtagadni. Ilyen esetben igazolást kellett kiállítani arról, hogy a befogadásra egészségügyi okból nem került sor, majd haladéktalanul intézkedni kellett az elítélt legközelebbi járványügyi megfigyelést végző egészségügyi intézménybe szállításáról.⁵⁶ Egyéb esetben az elítéltet a befogadást követően 14 napra a bv. intézet befogadó részlegén kellett elhelyezni, ahol gondoskodni kellett az elkülönítéséről. Amennyiben ez idő alatt az elítélt járványügyi elkülönítése nem vált szükségessé, a befogadást a Nemzeti Népegészségügyi Központ által kiadott eljárásrend⁵⁷ figyelembevételével kellett folytatni.⁵⁸

Az Intézetben az új befogadottak megfigyelési célú elkülönítésére az egészségügyi részleg emeletét jelölték ki, ahol 10 kétszemélyes és 2 egyszemélyes zárka volt, összesen 22 férőhellyel. A látogatás idején 11-en tartózkodtak elkülönítésben. Az Intézeti gyakorlat – összhangban a Bvtv. rendelkezésével⁵⁹ – az volt, hogy valamennyi új befogadottat elkülönítették, főszabály szerint 14 napra. A 72 órán belül befogadottak együttesen is elhelyezhetőek voltak, ilyenkor az utolsóként bekerülőnél is el kellett telnie a 14 napnak. A nőket, a 60 év felettieket, a krónikus betegeket, a dohányzó személyeket, a hajléktalanokat és az elzárás letöltésére ítéltet külön helyezték el, és PCR tesztet végeztek rajtuk. Két negatív teszteredményt követően, amennyiben tüneteik sem voltak, 14 napnál rövidebb idő alatt is kikerülhettek az elkülönítésből. Ha a fogvatartott valamilyen okból (pl. tárgyalás, nyomozati tevékenység miatti kiszállítás, szakorvosi ellátás) 12 óránál hosszabb időt töltött az Intézetben

⁵³ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 63. pont.

⁵⁴ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 1. pont.

⁵⁵ Mely lényegében változatlanul átvette a veszélyhelyzet ideje alatt hatályban levő 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet rendelkezéseit.

⁵⁶ 2020. évi LVIII. törvény 237. § (2) bekezdés.

⁵⁷ A látogatás idején: Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatban (követendő járványügyi és infektókontroll szabályok) 2020. június 12.

⁵⁸ 2020. évi LVIII. törvény 237. § (1) bekezdés.

⁵⁹ A Bvtv. 2020. VI. 18-án hatályba lépett 91/A. §-a értelmében „A befogadást követően - az egészségügyi szakterület javaslatára - a bv. intézet parancsnokának írásbeli intézkedése alapján az elítélt a befogadó részlegen tizennégy napra egészségügyi okból elkülöníthető.”

kívül, vagy 15 percet meghaladó időtartamban a maszk eltávolítása szükségessé vált, akkor visszatérését követően megfigyelés céljából ismételten el kellett különíteni 14 napra.⁶⁰

Az NMM megítélése szerint a speciális csoporthoz tartozó, valamint a fokozottan veszélyeztetett fogvatartottak befogadást követő tesztelése jó gyakorlat, mivel elősegíti a járványügyi megfigyelési célból elkülönített fogvatartottak esetében is a Bvtv. által meghatározott elkülönítési követelmények betartását.⁶¹

A beléptetéssel és a fogvatartottak befogadásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot a 2019. évi és a 2020. évi látogatások során.

2.7. Egészségügyi és pszichológiai ellátás, eljárás fertőzés gyanú esetén

2.7.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézet egészségügyi ellátásával összefüggő feladatait és körülményeit az NMM által megbízott orvosszakértő vizsgálta.

A személyi állomány és a fogvatartottak egészségügyi ellátását a Gyógy-ásvók Egészségügyi Szolgáltató Kft. végezte közreműködői szerződés alapján, amely magában foglalta a rend- és honvédelmi alapellátást, fogászati alapellátást, foglalkozás-egészségügyi alapellátást és fogvatartotti pszichiátriai szakellátást.

Az egészségügyi osztály állománytábla szerinti létszáma 18 fő volt. Az Intézet 2019. évi önértékelő jelentése⁶² szerint 2019. december 31-én 2 szakorvosi és 1 szakápolói hely kivételével minden státusz be volt töltve.

Az Intézetben folyamatosan működött ápolói szolgálat. Általános orvosi rendelés minden nap, fogászati rendelés kedden és csütörtökön volt igénybe vehető. Sebészeti szakrendelés szerdán és pénteken, pszichiátriai szakrendelés csütörtökön, bőrgyógyászati szakrendelés minden hónap első keddjén volt. A fogvatartottak a szinteken elhelyezett ügykezelők által nyilvántartásba vett füzetekben tudtak jelentkezni orvosi vizsgálatra. A jelentkezést a fogvatartott az aláírásával igazolta. Azokat a fogvatartottakat, akiket helyben nem tudtak ellátni, Tökölre, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházba vagy Nyíregyházára szállították szakrendelésre, az akut eseteket a Nyíregyházi Jósa András Oktatókórházba szállították.

A legjellemzőbb ellátási okok között pszichiátriai panaszok, keringési és légzőszervi megbetegedések, valamint emésztő-, mozgásszervi, bőrgyógyászati és traumatológiai okok szerepeltek⁶³.

Az egészségügyi személyzet szakmai jártassága és ismerete megfelelő volt, ugyanakkor néhányuk hozzáállásából beletörődés és fásultság érződött. Egy dolgozó szerint a hivatásos állományú egészségügyi személyzet középszintű tagjai az „urak a házban”, mivel jobb helyismerettel, kapcsolatokkal és befolyással rendelkeznek. *A dolgozó szerint sokszor a beosztottak megkérdőjelezték az orvosok által elrendelt intézkedéseket. Több fogvatartott elmondta, hogy „a nővérek parancsoltak az orvosoknak” az Intézetben és a kért gyógyszereket sem kapták meg. Egy reintegrációs tiszt szerint a fogvatartottak 20%-a „hipochonder”, az egészségügyi problémára vonatkozó kérelmük alaptalan volt.*

⁶⁰ Ld. XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 35-36. pont.

⁶¹ Ld. Bvtv. 99. § (1) bekezdés. A 99. § (3) bekezdés értelmében gyógykezelés érdekében a különböző végrehajtási fokozatú elítéltek együttesen is elhelyezhetők.

⁶² 2019. évi önértékelő jelentés. 13. o.

⁶³ 2019. évi önértékelő jelentés 14. o.

Az Intézetben sok pszichiátriai szert, nyugtatót és altatót kaptak a fogvatartottak. Ez nemcsak az Intézetre volt jellemző, hanem a magyar bv. intézeteknél általánosan megfigyelhető jelenség volt.

A gyógyszerek beszerzési ideje két-három nap volt, ami az akut ellátás szempontjából problémát jelenthetett. Az alapgyógyszer-készlet mennyisége és minősége megfelelő színvonalú volt. A személyzet ügyelt arra is, hogy az olcsóbb, azonos hatóanyagú készítményeket rendelje meg.

A gyógyító-terápiás részlegen átlagosan 22 fogvatartottat helyeztek el. A részlegnek külön reintegrációs tisztje volt. Két állandó szakkör működött, az itt elhelyezett fogvatartottak heti rendszerességgel vettek részt a pszichológusok által tartott csoportfoglalkozásokon⁶⁴.

A látogatás idején az Intézetben 4 pszichológus – hárman főállásban, egy félállásban – dolgozott. Ők végezték a fogvatartottak pszichológiai ellátását és a személyi állomány alkalmassági vizsgálatát. Szülési szabadság miatt nagy fluktuáció volt tapasztalható a pszichológusok között.

A vezető pszichológus elmondta, hogy a fogvatartottak befogadását a pszichológusok prediktív mérőeszközzel (PME) végzik. A hétfő estig megérkezett fogvatartottakat szerdáig befogadják. A befogadás során minden fogvatartottal találkoznak. Az általános pszichés státuszt, a kábítószerhasználatra és öngyilkosságra vonatkozó adatokat veszik fel. Szükség esetén az egy- vagy többszemélyes zárkában való elhelyezésre is javaslatot tesznek. Az Intézet rendelkezett szuicid, illetve erőszakos cselekményeket megelőző stratégiával.

A pszichológusok egyéni és csoportos foglalkozásokat is tartottak. Egy pszichológusra – csak a fogvatartotti létszámot alapul véve – kb. 180 fogvatartott jutott. Egy pszichológus szerint még több kollégára lett volna szükség, hogy ennyi fogvatartottal eredményesen tudjanak foglalkozni. Hétfvégén és munkaszüneti napokon pszichológusi ügyelet volt, általában a vezető pszichológus tartózkodott ilyenkor az intézetben.

2.7.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

Az Intézetben az egészségügyi ellátást a Gyógy-Ászok Egészségügyi Szolgáltató Kft. biztosította közreműködői szerződés alapján. A vezetőség tájékoztatása szerint az egészségügyi szakszemélyzet számára a látogatást megelőző időszakban plusz terhelést jelentett a férőhelybővítésnek köszönhetően az új fogvatartottak érkezése. A megnövekedett létszám miatt növelni kellett a rendelési időt, és az új fogvatartottak munkába állítását megelőzően meg kellett történnie a munkaalkalmassági vizsgálatoknak is. Emellett a járványhelyzet is számos többletfeladattal járt, az Intézetbe új befogadottként érkezők elkülönítése, a mintavételezés és a kontaktkutatás miatt.

Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint az Egészségügyi Osztály 25 álláshelyéből 10, vagyis az álláshelyek 40%-a nem volt betöltve (1 osztályvezető, 3 szakorvos, 1 diplomás ápoló, 6 szakápoló státusz).

Az NMM álláspontja szerint a 2019. évi látogatás során az egészségügyi személyzet kiégettsége, fásultsága alkalmas volt arra, hogy veszélyeztesse a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogát.

A 2020. évi látogatás tapasztalatai alapján az NMM megállapította, hogy veszélyeztette a fogvatartott személyek megfelelő szintű egészségügyi ellátását, s ezáltal visszásságot okozott a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülésével összefüggésben, hogy az Egészségügyi Osztályon az álláshelyek jelentős része betöltetlen volt, különös tekintettel a fogvatartotti létszám növekedésének és a járványhelyzetnek köszönhetően megnövekedett feladatokra.

⁶⁴ 2019. évi önértékelő jelentés 6. o.

A látogatás idején a Pszichológiai Osztályon 7 álláshelyből 5 volt betöltve (2 szakpszichológusi státusz üres volt).

Az SPT Tanács értelmében a COVID-19 járvány idején, tekintettel a fertőzés fokozott kockázatára, a fogvatartási helyeken mind a szabadságuktól megfosztott személyek, mind a személyi állomány tagjai számára biztosítani kell a megfelelő pszichológiai támogatást.⁶⁵ A CPT a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus világjárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről szóló nyilatkozatában felhívta a figyelmet arra, hogy a járványhelyzetben a fogvatartottak számára az általános ellátáshoz képest további pszichológiai támogatást kell nyújtani.⁶⁶

A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak általában arról számoltak be, hogy hogy ha szükségét érzik, mehetnek pszichológushoz. Elmondásuk szerint a pszichológusok időnként körbejárva maguk is keresték a kapcsolatot a fogvatartottakkal. Volt azonban, aki sérelmezte, hogy már körülbelül két hónapja nem jutott el konzultációra.

Bár a jogszabály alapján lehetőség lett volna a speciális részlegek működésének felfüggesztésére,⁶⁷ a vezetőség tájékoztatása szerint az Intézetben ezek folyamatosan működtek. A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartott is megerősítette, hogy a drogprevenációs részlegen a pszichológus által vezetett csoportfoglalkozások hetente meg voltak tartva. A gyógyító terápiás részlegen is tovább zajlottak a pszichológus által tartott csoportfoglalkozások (kreatív rajzolás, hajtogatás, valamint mentálhigiéniés, pszichoedukációs tréninges és önismereti csoportok), hetente kétszer, 5-5-fő részvételével; továbbá egyéni pszichológusi meghallgatások is voltak kéthetente.

A fogvatartottak pszichológiai ellátása kapcsán a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot sem a 2019. évi, sem a 2020. évi látogatás során.

A fertőzés gyanújának felmerülésekor követendő eljárást az Intézeti Intézkedési Terve határozta meg, mely csoportos megbetegedés gyanúja, illetve járványügyi zárlat elrendelése esetén alkalmazandó intézkedésekről is rendelkezett.

Amennyiben az Intézetben tartózkodó fogvatartott esetében merült fel a fertőzöttség gyanúja, őt azonnal el kellett különíteni, sebészi szájmaszk viselésére kellett kötelezni, és az egészségi állapotának megfelelő egészségügyi ellátásban kellett részesíteni. A továbbiakban vele személyes kontaktusba lépni kizárólag védőfelszerelésben lehetett, a nem az egészségügyi személyi állomány körébe tartozókkal a kontaktusok számát minimalizálni kellett. Felső légúti mintavétel elvégzését követően gondoskodni kellett a minta területileg illetékes laboratóriumba szállításáról, majd 48 órán belül ismételt mintavételről.

Haladéktalanul meg kellett kezdeni a fertőzésgyanús fogvatartott kontaktjainak felmérését, és intézkedni kellett a szoros kontaktusok minősülők mintavételezésére. A fogvatartotti szoros kontaktusok esetében intézkedni kellett a zárkák zárásáról, őket a mintavétel eredményének megérkezéséig elkülönítetten kellett kezelni. A fertőzésgyanús fogvatartott, valamint szoros kontaktusainak elhelyezésére szolgáló zárkában/lakóhelyiségben, illetve az érintett körletrészen található közös használatú helyiségekben (pl.: fürdők, közösségi helyiségek) soron kívüli, teljes körű fertőtlenítést kellett végezni. A személyi állományi szoros kontaktusok váltásáról azonnal gondoskodni kellett, a negatív második eredmény megérkezéséig, illetve tünetmentességig szolgálatba nem léphettek.

Amennyiben mindkét minta negatív eredményű lett, az elkülönítést fel lehetett oldani. Fertőzöttség igazolása esetén az enyhe tüneteket mutató fogvatartottat a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházába, közepes vagy súlyos tünetek esetén a kijelölt járványügyi polgári egészségügyi intézménybe kellett szállítani. Pozitív teszteredmény esetén értesíteni kellett a

⁶⁵ SPT Tanács 9. s) pont.

⁶⁶ CPT: COVID-19 Nyilatkozat [CPT/Inf(2020)13] 6. pont.

⁶⁷ 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (7) bekezdés d) pont.

BVOP Operatív Törzsét, valamint az illetékes népegészségügyi hatóságot, és a továbbiakban a kapott utasítások szerint kellett eljárni.⁶⁸

Amennyiben az Intézetben belül személyi állományi tag koronavírus-fertőzésének gyanúja merült fel, a protokoll szerint gondoskodni kellett az azonnali elkülönítésről, és sebészi szájmászk és gumikesztyű viselését kellett számára elrendelni. Ebben az esetben is előírás volt a vele személyes kapcsolatba lépők számának minimalizálása és a megfelelő védőfelszerelés viselése. Azonnali, egészségi állapotának megfelelő egészségügyi ellátásban kellett részesíteni, és esetében is el kellett végezni a mintavételt, majd – amennyiben állapota lehetővé tette – gondoskodni kellett az otthonába szállításáról, és 48 órán belül az ismételt mintavételről. Távozását követően soron kívül intézkedni kellett az elkülönítő helyiség, annak berendezése, továbbá az általa használt valamennyi tárgy, eszköz, útvonal és gépjármű záró fertőtlenítéséről. Azonnal el kellett végezni a kontaktkutatót, és a szoros kontaktok tekintetében végre kellett hajtani a további, koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatokat.

Amennyiben szolgálatot ellátó személyi állományi tag tudomására jutott, hogy igazolt koronavírus-fertőzöttel került szoros kontaktusba, gondoskodni kellett azonnali váltásáról, majd végre kellett hajtani a mintavételt és a fertőzésveszély legkisebb kockázatát biztosító módon otthonába kellett bocsátani vagy szállítani.⁶⁹

Polgári személy esetében, amennyiben a koronavírus-fertőzés gyanúja az Intézet területén merült fel, gondoskodni kellett azonnali elkülönítéséről, és számára is sebészi szájmászk és gumikesztyű viselését kellett elrendelni. A vele való fizikai érintkezést és egy légtérben tartózkodást minimálisra kellett csökkenteni, az előírt védőeszközök kötelező használata mellett. Sürgősségi egészségügyi ellátását követően intézkedni kellett az Országos Mentőszolgálat általi polgári egészségügyi intézménybe szállításától.⁷⁰

A látogatás napjáig az Intézetben koronavírus-fertőzött fogvatartott nem volt. A fogvatartottak körében fertőzés gyanú kizárására a látogatás napjáig mintegy 70 tesztet végeztek. Egy esetben a fogvatartott külföldi tartózkodást követően vonult be, ő már egy negatív teszteredménnyel érkezett, majd az Intézetben vett második mintája is negatív lett. Egy lázas fogvatartott esetében szintén nem igazolódott a két mintavételt követően a koronavírus-fertőzés. A Berettyóújfalvi Büntetés-végrehajtási Egészségügyi Központ kivitelezési feladataiban részt vevő valamennyi fogvatartottat is szűrték, mert a munkaterületen dolgozott egy fertőzés gyanús civil alkalmazott is; közöttük sem találtak fertőzöttet. A látogatócsoport tagjainak a meghallgatott fogvatartottak azt állították, hogy nem tartanak attól, hogy az Intézetben elkapják a koronavírust.

A személyi állomány tagjai között a látogatás napjáig 2 fertőzött személyről volt az Intézetnek tudomása. Mindkettőjük esetében családi érintettség miatt, az Intézetben kívül került sor mintavételre, miközben teljesen tünet- és panaszmentesek voltak. Az Intézet a velük kapcsolatba került személyeken is elvégezte a mintavételt, a látogatás napjáig egyik sem bizonyult pozitívnak.

A vizsgálat a fertőzés gyanú esetén követendő protokollal kapcsolatban nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.8. Kapcsolattartás

2.8.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

A fogvatartottak több módon tarthattak kapcsolatot hozzátartozóikkal. Látogatót fogadhattak, telefonálhattak, levelet, csomagot küldhettek és fogadhattak.

⁶⁸ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 18-20. pont, valamint VII. fejezet.

⁶⁹ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 16. pont, valamint VI. fejezet.

⁷⁰ XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 17. pont.

A látogatófogadó helyiségben csütörtökön, pénteken és szombaton találkozhattak a fogvatartottak a látogatókkal. A biztonsági kockázatot jelentő fogvatartottak biztonsági fülkében beszélhettek a látogatókkal. Az általános látogatófogadás során egyszerre 22 fogvatartott élhetett ezzel a lehetőséggel. A fogvatartottakat és a látogatókat plexifal választotta el egymástól. A fogvatartottak a fal belső oldalán ültek, a hozzátartozók a külső részen foglalhattak helyet. A fogvatartottak nehezen viselték, hogy a gyermekeiket nem érinthették meg a plexi válaszfal miatt. A fogvatartottak szerint a látogatófogadáskor a terem zsúfolásig meg szokott telni és kis híján ordítani kell, hogy megértse, mit mond a látogató a plexifal túloldalán.

A családi látogatófogadást a 120-150 fő befogadására alkalmas kultúrteremben rendezték meg. A kultúrteremben a látogatófogadás mellett istentiszteletet és színdarabokat is tartottak.

5 ügyvédi és 5 rendőrségi meghallgató helyiség állt rendelkezésre, ahol nem volt ellenőrizhető, hogy mi hangzik el a kapcsolattartás során. Az Intézetben 10 db biztonsági beszélő található.

Az EVSZ-es⁷¹ fogvatartottak intézeten kívül is fogadhattak látogatót. Az APAC körleten⁷² családi látogatófogadás is lehetséges volt, itt nem voltak elválasztva a fogvatartottak és a látogatók. A lelkész javaslatára vehettek részt ezen a fogvatartottak. Egy fogvatartott a látogatót megelőző napon mindkét karján a könyökhajlatban mély vágást ejtett, mert kérésére – férőhelyhiány miatt – nem helyezték át az APAC körletre.

A fogvatartottak az eredeti levélküldeményeket kapták meg. Korábban a levelek másolatát osztották ki a fogvatartottaknak, de egy ügyészi felhívást követően – költségvetési okokra hivatkozva – ismét az eredeti példányokat kapták meg a fogvatartottak.

144 fogvatartott igényelt mobiltelefont. Sok készüléket megrongáltak a fogvatartottak, azonban kérhettek helyettesítő telefont. Az Intézetben több illegálisan tartott mobiltelefont felderítettek a biztonsági ellenőrzések során GSM érzékelő segítségével.

Az alternatív kapcsolattartási mód és a jutalmazás egy formája volt a Skype-os kapcsolattartás a HSR részlegen.

2.8.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

A Bvtv. értelmében a szabadságvesztés végrehajtása során – a társadalomba való beilleszkedés érdekében – a bv. intézet elősegíti, hogy az elítélt fenntarthassa és fejleszthesse hozzátartozóival és más személyekkel való kapcsolatát. A kapcsolattartás formái a levelezés, a telefonbeszélgetés, a csomag küldése és fogadása, a látogató fogadása, a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, valamint a kimaradás és az eltávozás. A törvény szerint a kapcsolattartás korlátozásának a bv. intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében vagy egészségügyi okból lehet helye.⁷³

A koronavírus elleni védekezés érdekében a jogalkotó a veszélyhelyzet időtartama alatt rendeletben, majd annak megszűntetését követően törvényben lehetőséget biztosított a fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségeinek korlátozására. Ez egyrészt az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formákat – a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, a

⁷¹ EVSZ=enyhébb végrehajtási szabályok. Az EVSZ alkalmazása alatt álló elítéltek esetében a szabadságvesztés büntetés célja már egy sokkal enyhébb, a szabad élet felé tendáló környezetben is megvalósítható, hiszen itt olyan elítéltek vannak elhelyezve, akiknek magatartása és családi háttere olyan stabil alapot biztosít, hogy nagy valószínűséggel következtetni lehet arra, hogy a visszaesési kockázat jelentősen alacsony. Ld. <https://bv.gov.hu/hu/evsz>

⁷² Az APAC betűszó az Association for the Protection and Assistance of the Condemned rövidítése, tulajdonképpen egy keresztény közösség a büntetés-végrehajtási rendszerben. Ld. <https://bv.gov.hu/hu/vallasi-reszleg>

⁷³ Ld. Bvtv. 172. § és 173. §-ait.

kimaradás és az eltávozás –, valamint a fogva tartott orvos által igazoltan súlyos beteg közeli hozzátartozójának látogatása és a közeli hozzátartozó temetésén való részvételt, másrészt a látogatófogadást érintette.⁷⁴

Mind az SPT, mind a CPT felhívta a figyelmet arra, hogy a külvilággal való kapcsolattartás, így például a látogatófogadás egészségvédelmi célú korlátozását kellő mértékben, és az SPT álláspontja szerint ingyenesen biztosított alternatív kommunikációs lehetőségekkel – például telefonálás vagy internet alapú kommunikáció – kell ellensúlyozni.⁷⁵

A jogszabályok értelmében⁷⁶ az országos parancsnok rendelkezése alapján a fogvatartott a járványügyi helyzettel összefüggő korlátozások hátrányos következményeinek enyhítése érdekében rezsimbe tartozásától függetlenül igénybe vehette a bv. intézet által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat. Az általános szabályok szerinti gyakoriságot és időtartamot meghaladó mértékben kezdeményezhetett telefonhívást, és ha az ehhez szükséges letéti pénzzel nem rendelkezett, kérelmére, egyedi intézkedés alapján a bv. intézet a telefonálás díjának költségeit átvállalhatta. Csomagot havonta több alkalommal is fogadhatott és küldhetett. Az országos parancsnok Intézkedési Tervében rendelkezett⁷⁷ a kompenzációs lehetőségekről.

Ennek megfelelően a fogvatartottak telefonálási időkeretét az Intézetben egységesen 15 perccel megnövelték. Azok részére, akik nem rendelkeztek fogvatartotti mobiltelefonnal, amennyiben nem volt a hívás kezdeményezésére felhasználható pénzük – kérelemre, egyedi elbírálás alapján – havonta 3x5 perc híváslehetőséget biztosítottak az Intézet költségére, helyettesítő készülék vagy közösségi telefon útján. Az Intézet tájékoztatása szerint ezt a lehetőséget június folyamán 4, júliusban 6, augusztusban 5 fogvatartott vette igénybe.

Skype alkalmazás útján történő kapcsolattartásra a bv. szervezet – rezsimkategóriától és biztonsági kockázati besorolástól függetlenül – a fogvatartottak kérelmére, egyedi elbírálást követően biztosított lehetőséget.

A vezetőség tájékoztatása szerint az Intézetben már a járványhelyzetet megelőzően is elérhető volt a Skype-os kapcsolattartás, azt a HSR részlegesen elhelyezett fogvatartottak vehették igénybe jutalomként.⁷⁸ A korlátozások bevezetése óta azonban mindazok számára engedélyezhetővé vált, akik jogosultak voltak látogatók fogadására. Az egyik fogvatartott a látogatócsoport tagjainak a Skype-hívások kapcsán sérelmezte, hogy a kapcsolattartó azonosítása a beszélgetés engedélyezett időtartamát csökkenti.

⁷⁴ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdése értelmében a jogszabály 2020. április 6-i hatálybalépésétől az intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formák, ideértve a jutalmazás esetét is, továbbá a Bv. tv. 123. § (1) bekezdésében meghatározott célból történő rendkívüli eltávozások nem voltak engedélyezhetők, a 3. § (7) bekezdés b) pontja alapján továbbá, amennyiben a járványügyi rendelkezések megtartása másként nem volt biztosítható, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka egy vagy több bv. intézet tekintetében korlátozhatta a látogatók fogadását.

A kormányrendelet 2020. június 1-jén hatályba lépett módosítása szerint a 3. § (7) bekezdésének b) pontja alapján a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a veszélyhelyzetre vagy a veszélyhelyzet során elrendelt járványügyi intézkedésre tekintettel e kapcsolattartási formákat korlátozhatta. A veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (4) bekezdés bb) és bc) pontjai alapján ezt a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel tehette meg.

A bv. szervezet egészére irányadó BVOP Intézkedési Tervek értelmében e kapcsolattartási formák a jogszabály hatályba lépését követően a látogatás napjáig nem voltak engedélyezhetők. [Ld.: a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka által jóváhagyott, a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására 2020. április 9-én kiadott és hatályba lépett Intézkedési Terv (a továbbiakban: a BVOP III. Intézkedési Terve) II. fejezet 3. és 47. pont és a BVOP IV. Intézkedési Terve, II. fejezet 5. és 52.pont.]

⁷⁵ CPT: COVID-19 Nyilatkozat 7. pont, SPT Tanács 9. k) pont

⁷⁶ Ld. 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (9) bekezdés, illetve a veszélyhelyzet megszüntetését követően: 2020. évi LVIII. törvény 237. § (7) bekezdés.

⁷⁷ Ld.: a BVOP III. Intézkedési Terve II. fejezet 48-49. pont, illetve a BVOP IV. Intézkedési Terve 52-54. pont.

⁷⁸ Ezt az információt kapta az NMM az Intézetben tett előző látogatása során is. (Ld. az NMM AJB-1026/2023. sz. jelentését.)

A feltételek biztosítása érdekében asztali PC-s és laptopos végrehajtási pontokat alakítottak ki. Az igényeket figyelembe véve 9 munkaállomás állt rendelkezésre, melyek létesítése során az is fontos szempont volt, hogy ne kelljen a fogvatartottakat nagy távolságon mozgatni. Az „A részleg” kétmonitoros rendszert építettek ki, a felügyelet egy betekintő monitoron keresztül követhette nyomon a kapcsolattartást. Erre a célra a biztonsági beszélőt alakították át.⁷⁹ A „B részleg” olyan végpont is kialakításra került, ahol a felügyelő egy térben volt a fogvatartottal, a beszélgetés közben rálátva a monitorra.

Skype kapcsolattartást igénybe vevő fogvatartottak száma

hónap	április	május	június	július	augusztus	szeptember
engedélyezett	230	596	682	682	475	500
megvalósult	206	511	578	571	365	412

A Skype használatának előfeltétele volt, hogy a másik fél is rendelkezzen a kapcsolat létesítéséhez megfelelő készülékekkel. Az egyik fogvatartott a látogatócsoportnak elmondta, hogy a családjánál felmerült technikai nehézségek miatt fél évig nem tudott ilyen formában kapcsolatot tartani. A probléma végül úgy oldódott meg, hogy az Intézet pártfogó felügyelője megkereste a Családsegítő Szolgálatot, melynek munkatársa segített a hozzátartozóknak.

A személyi állomány tagjai szerint népszerű volt a Skype-használat, és amelyik fogvatartottnak általában is rendben volt a kapcsolattartása, ezt a formát is igénybe vette. Az NMM a járványhelyzet idején egyéb büntetés-végrehajtási intézetekben tett helyszíni látogatásai során is pozitív visszajelzéseket kapott a fogvatartottaktól a Skype-hívások bevezetése kapcsán.⁸⁰

A Mandela Szabályok 58. pontja értelmében a fogvatartottak számára a hagyományos módokon – levelezés, látogatók fogadása – túl a rendszeres kapcsolattartást, amennyiben lehetséges, telekommunikációs, elektronikus, digitális és egyéb eszközökön keresztül is biztosítani kell. A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka normatív utasítás kiadásával lehetővé tette, hogy az elektronikus kapcsolattartás a normakövető magatartást tanúsító enyhébb és általános rezsimszabályok hatálya alá tartozó fogvatartottaknak motivációs céllal a különleges jogrend időszakán kívül is engedélyezhető legyen.⁸¹

Az Intézet vezetősége nyitott volt arra, hogy az elektronikus kapcsolattartás a járványhelyzet megszűnését követően is fennmaradjon. Az Intézet tömegközlekedéssel nehezen volt megközelíthető, ami a tapasztalatok alapján sok hozzátartozónak nehézséget okozott, a „Skype-os beszélő” igénybevétele azonban álláspontjuk szerint lehetőséget nyújthatna a gyakoribb kapcsolattartásra.

Az NMM tapasztalatai szerint a fogvatartottak részéről rendszeresen visszatérő panasz a telefonhívások magas percdíja,⁸² ami szintén nehezíti a hozzátartozókkal való kapcsolattartást⁸³.

⁷⁹ Ld. Melléklet - 23. kép

⁸⁰ Ld. pl. az NMM AJB-2456/2020., AJB-2726/2020. és AJB-2728/2020. sz. jelentéseit.

⁸¹ A videóhívással megvalósuló elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről szóló 37/2020. (VII. 24.) BVOP utasítás, 3. pont. A 4. pont értelmében különleges jogrend időszakában az elektronikus kapcsolattartás rezsimszabályoktól függetlenül engedélyezhető. Az utasítás 2020. augusztus 2-án lépett hatályba.

⁸² Ld. az NMM AJB-679/2017., AJB-685/2017., AJB-474/2018., AJB-501/2018., AJB-646/2019. sz. jelentéseit, valamint az alapvető jogok biztosának általános alapjogvédelmi feladatkörében a fogvatartottak telefonos kapcsolattartásának percdíjaival összefüggésben kiadott AJB-2236/2021. sz. jelentését.

⁸³ A jogalkotó 2021. január 1-jei hatállyal módosította a 16/2014. (XII. 19.) IM rendeletet, amelyben rendelkezett a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás részletes szabályairól, így bővült az elektronikus kapcsolattartás lehetőségének bővítése. A havonta engedélyezhető alkalmak számát főszabály szerint a szabadságvesztés végrehajtási fokozatától és a rezsimgatóriától tette függővé. Egészségügyi válsághelyzet vagy a bv. szervet érintő katasztrófahelyzet idején azonban, amennyiben a telekommunikációs eszköz útján történő

A járványhelyzetben bevezetett korlátozások kompenzálása érdekében a csomagküldés lehetősége is bővült. Az általános szabályok szerinti havi 1 helyett⁸⁴ havi 2, a bv. szervezet webshopjából rendelhető csomagot kaphattak a fogvatartottak.

A speciális jogszabályi rendelkezések a védővel való kapcsolattartás lehetőségét nem korlátozták. A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak arról számoltak be, hogy telefonon tartják a kapcsolatot a jogi képviselőjükkel, és egyiküket az új ügyvédje személyesen is felkereste az Intézetben.

A 2019. évi látogatás nem tapasztalt alapvető joggal összefüggő visszásságot a fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségeivel kapcsolatban.

A fogvatartottaknak a járványhelyzetre tekintettel korlátozott kapcsolattartási lehetőségei tekintetében a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

Az elektronikus kapcsolattartás lehetőségének fenntartása pozitív hatással lehet a hozzátartozókkal való kapcsolattartás gyakoriságára. Az NMM felhívja ugyanakkor a figyelmet, hogy a telefonon és elektronikus úton megvalósuló kapcsolattartás nem tudja helyettesíteni azt, hogy a fogvatartottak személyesen is láthassák a hozzátartozóikat.⁸⁵

2.9. Reintegrációs tevékenységek – munkavégzés, oktatás, szabadidős programok, vallásgyakorlás

2.9.1. A 2019. évi látogatás tapasztalatai

A fogvatartottak programjait a hetente kiadott és a körletek faliújságjára kifüggesztett fogvatartotti programterv tartalmazta.

Az Intézetben a fogvatartottak a következő öntevékeny- és szakkörökön vehettek részt: sport, kreatív hobbi (varrás, zene), művészeti, kulturális foglalkozások, bibliaóra. Ünnepi időszakokban műsorral készültek a fogvatartottak és istentiszteleten vehettek részt.

A szakköröket a reintegrációs tisztek tartották. Az egyik nevelő elmondta, hogy egy „kultúros” (kulturfelelős) fogvatartott összeírja, hogy milyen programra tartanak igényt a fogvatartottak és nála lehet feliratkozni ezekre. A foglalkozásokon a részvétel nem volt kötelező. A foglalkozásokon általában 3-6 fő vett részt.

kapcsolattartást a bv. szerv vezetőjének rendelkezése alapján a látogatófogadás kiváltására alkalmazzák, az a rezsimszabályokra tekintet nélkül engedélyezhető. A Bvtv. 173. § (2) bekezdése értelmében „*az elítélt a rezsimszabályok szerint igénybe veheti a bv. szerv által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat.*” Ehhez kapcsolódóan határozza meg a 20/2020. (XII. 30.) IM rendelettel, 2021. január 1-i hatállyal módosított 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 2. § 9. pontja a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás fogalmát: „*a Bv. tv. 173. § (2) bekezdése szerinti kapcsolattartási formának a bv. szerv által meghatározott internet alapú telekommunikációs eszköz útján történő biztosítása.*” A Bvtv. 173. § (2) bekezdése értelmében „*az elítélt a rezsimszabályok szerint igénybe veheti a bv. szerv által nyújtott elektronikus kapcsolattartási formákat.*” Ehhez kapcsolódóan határozza meg a 20/2020. (XII. 30.) IM rendelettel, 2021. január 1-i hatállyal módosított 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 2. § 9. pontja a telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartás fogalmát: „*a Bv. tv. 173. § (2) bekezdése szerinti kapcsolattartási formának a bv. szerv által meghatározott internet alapú telekommunikációs eszköz útján történő biztosítása.*” Ld. a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 102/A. § (3) bekezdését, valamint a telekommunikációs eszköz útján történő elektronikus kapcsolattartás eljárásrendjéről szóló 29/2021. (V. 19.) BVOP utasítás 5. pontját.

⁸⁴ Ld. Bvtv. 176. § (2) bekezdés.

⁸⁵ A járvány enyhülésére tekintettel 2021. július 1. és november 7. között a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka – bizonyos korlátozások fenntartása mellett – lehetővé tette a fogvatartottak számára a látogatók fogadását.

Ld. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4268>, <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4322>, valamint <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/4565>

Az Intézetben könyvtár működött, ahol fogvatartottak dolgoztak könyvtárosként, de ezt már megszüntették, mert így hozzáférhettek a könyvet kölcsönző fogvatartottak adataihoz. Már csak mobil könyvtár működött: a fogvatartottak a nevelőnél leadott kérelmi lapon kölcsönözhetek könyveket.

Különböző civil szervezetek részvételével támogatta az Intézet a fogvatartottak reintegrációját. A női fogvatartottak számára a Nyírségi Életút Egyesület 10 alkalmas művészetterápiás és kézműves foglalkozást tartott. Az Intézet erősítette a női öntevékeny színjatszókör tevékenységét⁸⁶. Az Intézet színjatszó társulata a III. Országos Börtönszínházi Találkozó döntőjébe jutott és különdíjat kapott.

A nagyobb létszámú programokat a fogvatartotti kultúrteremben és a kápolnában, míg a kisebb létszámú foglalkozásokat a körleteken található foglalkoztatókban szervezték meg. A foglalkoztatókban a fogvatartottak gyakran pingpongoztak, emellett lehetőség volt dartozásra, kártya- és társasjátékok megszervezésére. A foglalkoztatókat zöld növények díszítették, több fogvatartottnak örömet okozott a növények látványa, és elfoglaltságot jelentett a növényápolás.

A szabadtéri sportudvarokon a fogvatartottak kosárlabdázhattak és futballozhattak. A fogvatartottak elmondták, hogy sok ör felmondott és az így kialakult létszámhiány miatt a tisztek intézték a sétát. A fogvatartottak és az ügyészi ellenőrzések szerint is biztosított volt a fogvatartottak számára a napi 1 óra szabad levegőn tartózkodás lehetősége.

A kondicionálóterem használatára térítés ellenében volt lehetőség, azonban erre csekély volt a fogvatartotti igény. A fogvatartottak ezért „a zárkán gyúrtak”.

Az Intézet főállású református lelkésze (2019. július 15-étől került állandó állományba) naponta egyéni lelki gondozást és istentiszteleteket tartott. Novembertől havonta egy alkalommal a római katolikus felekezetűek számára is biztosította az Intézet a gyónást és miséket a bejáró egyházak képviselőinek közreműködésével. A Jehova Tanúi és a Magyar Evangéliumi Börtönmisszió önkéntesei heti rendszerességgel tartottak vallási foglalkozásokat⁸⁷.

A fogvatartottak az Intézet boltjában vásárolhattak szükségleti cikkeket a munkadíjükből vagy letéti pénzükből. A vásárlás előzetes ütemterv alapján valósult meg, ettől a sorrendtől el lehetett térni. A kiétkezőboltnak két ablaka volt. Bővíteni kellett az eredetileg egy ablakos boltot, hogy a fogvatartottak vásárlása gördülékenyen menjen. A fogvatartottak „spájzolását” ütemezetten, épületenként biztosították. Az Intézet tapasztalatai szerint a hozzátartozók megszokták a webshop⁸⁸ használatát, csomagküldésre is használták a rendszert. A webshop forgalma jelentősen kevesebb volt, mint a kiétkező bolté. A hozzátartozók dohányt nem küldhettek be a fogvatartottnak, azt csak a boltban vásárolhattak. A fogvatartottak szerint a „spájz” (kiétkezőbolt) nagyon drága és szűkös volt a választék.

Az Intézetben az oktatás szervezését az üzemeltető végezte, amelynek keretében alapfokú, középfokú oktatást biztosított, valamint évente 3 szakképzést szervezett. A fogvatartottak beiskolázásával kapcsolatos feladatokat az Intézet végezte el. Az Intézet 5 tantermében, 1 számítástechnikai teremében és 2 kápolnájában folyt az oktatás.

Az általános iskolai oktatást a Tiszalöki Kossuth Lajos Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, a középszintűt a Nyíregyházi SZC Teleki Blanka Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma (Tiszalök), és a Nyíregyházi SZC Tiszavasvári Középfokú Iskolája, Szakiskolája és Kollégiuma biztosította bejáró pedagógusok részvételével.

A látogatás idején 108 fogvatartott vett részt az oktatásban. 43 fő általános iskolai, 49 fő informatikai szakgimnáziumi tanulmányokat folytatott, 15 fő betanított festő tanfolyamot végzett. Egy fogvatartott a Sola Scriptura Teológiai Főiskolán kezdte meg felsőfokú

⁸⁶ 2019. évi önértékelő jelentés 4. o.

⁸⁷ 2019. évi önértékelő jelentés 4. o.

⁸⁸ Bv. csomag webáruház élelmiszer és tisztálkodási szerek küldésére. <https://www.bvcsomag.hu>

tanulmányait. Az oktatásban részt vevő fogvatartottak számát az alábbi táblázat mutatja be osztályok szerinti bontásban.

Oktatás típusa	Létszám (fő)
Szakmaképzés (betanított festő-mázoló)	15
Informatikai Szakgimnázium, 9. osztály	14
Informatikai Szakgimnázium, 9. osztály	11
Informatikai Szakgimnázium, 12. osztály	5
Informatikai Szakgimnázium, 11. osztály	6
Informatikai Szakgimnázium, 10. osztály	13
Felsőoktatás, I. évfolyam	1
Általános iskola, 8. osztály	14
Általános iskola, 7. osztály	11
Általános iskola, 6. osztály	2
Általános iskola, 5. osztály	6
Általános iskola, 4. osztály	3
Általános iskola, 3. osztály	2
Általános iskola, 2. osztály	3
Általános iskola, 1. osztály	2
Összesen	108

A beiskolázás a jelentkező fogvatartott kérelme és a BFB döntése alapján történt. A fogvatartottnak be kellett mutatnia az iskolai végzettségét igazoló okiratot. A beszerzésben segítséget nyújtott az Intézet. Ha a fogvatartott nem rendelkezett ilyen okirattal, szintfelmérő vizsgálaton vett részt.

2019-ben az Intézet – figyelembe véve a munkaerőpiaci igényeket – az alábbi képzéseket indította: kőműves térkögyártó, targoncavezető és emelőgép-kezelő, szobafestő és betanított festő tanfolyamok, informatikai ismeretek, német nyelvtanfolyam.

Az informatikai szakgimnáziummal kötött szerződés megnehezítette, hogy a fogvatartottak bekapcsolódjanak a folyamatban lévő képzésbe. A képzés folytatását nehezítette, ha a fogvatartott az áthelyezését kérte egy másik bv. intézetbe vagy korábban szabadult.

A CPT kifejtette⁸⁹, hogy a kielégítő foglalkoztatás és a programok (munka, tanulás, sportolás, stb.) alapvető fontossággal bírnak a fogvatartottak jóléte szempontjából.

Az Intézet PPP jellegéből fakadóan a fogvatartottak munkáltatása alapvetően három módon volt lehetséges. A fogvatartottak egyrészt az Intézet fenntartási feladataiban vettek részt, (költségvetési munkáltatás), másrészt az Üzemeltető (PPP) alkalmazásában álltak, harmadrészt külső munkáltatónál dolgoztak.

Az Üzemeltető és az Intézet között létrejött bérleti- és szolgáltatási szerződés értelmében az elhelyezett 700 fogvatartottból legalább 300, legfeljebb 400 fő fogvatartott munkáltatási feladatait kellett megvalósítani vállalkozói tevékenységként. PPP munkáltatás keretein belül válogatói, ruhajavító és cipővarró, konyhai kisegítő munkakörben dolgoztak a

⁸⁹ CPT 2. általános jelentés [CPT/Inf (92) 3] 47. pont.

fogvatartottak. 2019-ben általánosan 305 fő fogvatartott munkáltatása volt biztosított a kft. általi munkahelyeken⁹⁰.

A fogvatartottak több helyszínen és több munkáltatónál dolgoztak. Az Intézetben belül két üzemcsarnokban elektronikus hulladékot bontottak és válogattak, cipő- és ruhavarró műhelyben dolgoztak. A női, a gyógyító-terápiás és a HSR részlegben elhelyezett fogvatartottak lejárt szavatossági idejű kontaktlencsét és folyadékot válogattak. A házi műhelyben a fogvatartottak anyagmozgatási feladatokat végeztek, az üzemeltető alkalmazottai végezték a karbantartást. Az Intézet konyháján kisegítői munkát láttak el a fogvatartottak. Mindemellett az Intézetben takarítottak és a fodrászatban dolgoztak a fogvatartottak.

Külső területen is folyt munkáltatás: idényjellegű munkaként a Keleti Főcsatorna medrét tisztították a fogvatartottak, a nyíregyházi patyolatban 2 fő végzett segédmunkát, 39 fogvatartott a berettyóújfalui Büntetés-végrehajtási Egészségügyi Központ (a továbbiakban: BVEK) építésén dolgozott. A fogvatartottak – jótételési célú munkaként – a téli időszakban hótakarítási munkát végeztek.

Az Intézet munkáltatási adatait az alábbi táblázat mutatja be.

Munkáltató neve	Munkahely neve	Foglalkoztatott létszám
Intézet fenntartási feladatokban munkáltatott	Egészségügyi körlettakarító	1
Intézet fenntartási feladatokban munkáltatott	HSR körlet - ételosztó	1
Intézet fenntartási feladatokban munkáltatott	Kisegítő házimunkás	2
Intézet fenntartási feladatokban munkáltatott	Osztó házimunkás	22
Költségvetési munkáltatás összesen		26
PPP-nél munkáltatott	gyógyító-terápiás munka	8
PPP-nél munkáltatott	Házi műhely - kommunális hulladékválogató	4
PPP-nél munkáltatott	Házi műhely - udvaros, takarító	13
PPP-nél munkáltatott	HSR körlet - 4 órás	4
PPP-nél munkáltatott	Konyha - konyhai kisegítő	16
PPP-nél munkáltatott	Körlet - fodrász - férfi	2
PPP-nél munkáltatott	Körlet - fodrász - női	1
PPP-nél munkáltatott	Körlet - hulladékválogató - nők	19
PPP-nél munkáltatott	Üzemcsarnok - cipővarró	19
PPP-nél munkáltatott	Üzemcsarnok - ruhajavító	7
PPP-nél munkáltatott	Üzemcsarnok - válogató	220
PPP munkáltatás összesen		313
Vízügyi területen munkáltatott	TIVIZIG (Keleti Főcsatorna tisztítása)	2
Külső szerződés keretében	Patyolat (Nyíregyháza)	2
Férőhelybővítés	Büntetés-végrehajtási Egészségügyi Központ (Berettyóújfalú)	41
Összes munkáltatás		384

⁹⁰ 2019. évi önértékelő jelentés 5. o.

A látogatás idején jelen lévő 764 fogvatartottból 384 fő dolgozott, azaz a fogvatartottak mintegy 50%-a végzett munkát.

A látogatás során a megkérdezett fogvatartottaknak nem volt munkáltatással kapcsolatos panasza. Elmondták, hogy a munkához védőfelszerelést biztosított az Intézet. Több műszakban dolgoztak, azonban így is mindig el tudták fogyasztani a napi egy alkalommal biztosított meleg ételt.

2.9.2. A 2020. évi látogatás tapasztalatai

A Mandela Szabályok 4.2. pontja szerint a reintegráció érdekében a fogvatartottak egyéni kezelési igényeivel összhangban álló oktatási, szakképzési és munkalehetőségeket, valamint egyéb megfelelő és elérhető – többek között jótételi, erkölcsi, spirituális és egészségügyi vagy sport jellegű – támogató programokat kell biztosítani. Az Európai Börtönrendszerek 25. pontja szerint a fogvatartás során kiegyensúlyozott programokat kell biztosítani, és lehetővé kell tenni, hogy minden fogvatartott az emberi és társas kapcsolatok elégséges szintű fenntartásához szükséges időt tölthessen a zárkáján kívül.

A CPT 2. általános jelentése [CPT/Inf (92) 3] 47. pontja szerint a kielégítő foglalkoztatás és a programok (pl. munka, tanulás, sport) rendkívül fontosak a fogvatartottak jóléte szempontjából. A CPT szerint törekedni kell arra, hogy a fogvatartottak a nap nagyobb részét a zárkán kívül töltsék változatos tevékenységek végzésével.

A Bvtv. alapján a szabadságvesztés végrehajtásának céljai közé tartozik „*a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.*”⁹¹ A törvény alapján reintegrációs tevékenység az elítéltek munkáltatása, munkaterápiás foglalkoztatása, általános, illetve közép fokú iskolai oktatásban való részvétele, a felsőfokú tanulmányok végzése, a szakképzésben való részvétele, a szakmai gyakorlat megszerzése,⁹² valamint a szabadidő művelődéssel, sportolással, vallásgyakorlással való hasznos eltöltése.⁹³

A koronavírus elleni védekezés érdekében hozott rendkívüli szabályok alapján a fogvatartottak munkáltatása a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett,⁹⁴ illetőleg felfüggeszthető volt.⁹⁵ A fogvatartottak reintegrációs tevékenységekben való részvételének – oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvétel, művelődési, önképzési, sportolási lehetőségek igénybe vétele, bv. intézeten kívüli munkavégzés – lehetőségét a jogszabályok alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta.⁹⁶

A járványhelyzetet megelőzően az Intézet összesen 550 fogvatartottat tudott a munkáltatásba bevonni, legnagyobb számban az Üzemeltető által biztosított munkahelyeken (elsősorban elektronikai hulladékválogató és -feldolgozóként, de emellett konyhai kisegítőként,

⁹¹ Bvtv. 83. § (1) bekezdés.

⁹² Bvtv. 83. § (3) bekezdés.

⁹³ Bvtv. 164. § (8) bekezdés.

⁹⁴ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdése alapján a jogszabály 2020. április 6-i hatályba lépését követően az elítélt munkáltatása átmenetileg, a munkába állást akadályozó ok fennállásáig vagy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett.

⁹⁵ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 2020. június 1-jén hatályba lépett módosítása értelmében a 3. § (7) bekezdés ca) pontja alapján a veszélyhelyzetre vagy a veszélyhelyzet során elrendelt járványügyi intézkedésre tekintettel a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka egy vagy több bv. intézet tekintetében felfüggeszthette az elítéltek munkáltatását. A veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (4) bekezdés ca) pontja alapján ezt a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel tehetette meg.

⁹⁶ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (8) bekezdése, továbbá a veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (5) bekezdése alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta az elítéltek Bv. tv. 122. § b), d), e), n) és o) pontjában meghatározott jogait; bv. intézeten kívüli munkavégzését, valamint oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvételét.

udvari takarítóként, ruha- és cipővarróként, fodrászként is). A fogvatartottak külső munkáltatásban (a Nyírségi Patyolatnál mosodai dolgozóként, a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóságnál csatornatisztítóként, valamint a Berettyóújfalui Büntetés-végrehajtási Egységügyi Központ kivitelezési feladatainak végrehajtásában) és költségvetési munkáltatásban (pl. ételosztó, kisegítő házimunkás) is részt vettek.⁹⁷

A látogatás idején a dolgozó fogvatartottak száma némileg csökkent, 467 fő volt a teljes beállítható létszám, ami a látogatás napján az Intézetben tartózkodó fogvatartottak 42,9%-át jelentette.⁹⁸

Az Intézet üzemcsarnokában a látogatás idején is zajlott az elektronikai hulladékválogatás, de az egy műszakban dolgozók létszámát csökkentették. Míg korábban 160-180-an is dolgoztak, a járványhelyzetre tekintettel csak 80-100 fő vonult ki műszakonként. A konyhai kisegítő munka is folytatódhatott, mivel biztosítható volt a fogvatartottak és az Üzemeltető civil alkalmazottjainak elkülönítése. A külső munkáltatási lehetőségek közül a Nyírségi Patyolatnál és a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóságnál megszűnt a munkáltatás. Sajnálatos módon a gyógyító terápiás részlegen is leállt a munkaterápiás foglalkoztatás, a látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak elmondták, hogy állásidőt rendeltek el számukra.

A járványhelyzetben elrendelt korlátozások a fogvatartottak oktatásban való részvételét is érintették. A BVOP-nak a járvány első hulláma idején kiadott Intézkedési Terve értelmében a már megkezdett oktatás, képzés kizárólag digitális úton folytatódhatott.⁹⁹ Az Intézet parancsnokának rendelkezése alapján a fogvatartottak oktatását az érintett intézmények által beküldött tananyagok közzétételével kellett végrehajtani, melyeket egyrészt nyomtatott formában kellett kiosztani a fogvatartottaknak, másrészt elektronikus formában, a zárt láncú televízió hálózaton keresztül is közvetíteni kellett, továbbá biztosítani kellett a zárakban az M5 csatorna folyamatos vételi lehetőségét, hogy nézni tudják az oktatási műsorokat. A fogvatartottakat a tanulásban csoportos foglalkozások keretében kellett segíteni.¹⁰⁰ Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint a 2019/2020 tanévet általános iskolai képzésben 31-en, szakgimnáziumban 29-en fejezték be, szakmát pedig 111 fogvatartott szerzett.

A látogatócsoport által meghallgatott egyik fogvatartott megerősítette, hogy tavasztól a tanárok papíron küldték be a feladatokat. Bár jobbnak tartotta a személyes oktatást, mert az lehetővé tette, hogy megbeszéljék a tananyagot, elmondása szerint így is meg tudták oldani a tanulást.

A 2020/2021-es tanévre 162 fogvatartott beiskolázása történt meg, általános iskolában 40, szakgimnáziumban 107 férfi fogvatartott kezdte meg tanulmányait, további 1 fő pedig felsőfokú tanulmányokat folytatott. 14 női fogvatartott számára német nyelvtanfolyamot szerveztek. Az új tanévben az induló oktatások esetében a digitális úton történő végrehajtást kellett előnyben részesíteni, amennyiben azonban mégis kontaktórás megvalósítás történt, arra csak a védőfelszerelések szabályos viselése mellett, a 1,5 m-es védőtávolság megtartására törekedve kerülhetett sor, és a tantermeket, oktatásra kijelölt helyiségeket folyamatosan fertőtleníteni kellett.¹⁰¹ A vezetőség tájékoztatása szerint a távoktatás lehetőségéről egyeztettek az iskolákkal, de a látogatás napjáig még nem született megállapodás. Az is felmerült, hogy a tanórák megtartására „levelezős oktatás-jelleggel”, személyes jelenlét mellett, kisebb csoportokban, tömbösítve kerüljön sor.

⁹⁷ A járvány előtt: PPP munkáltatás – 438 fő; külső munkáltatás – 68 fő; költségvetési munkáltatás – 44 fő.

⁹⁸ A látogatás idején: PPP munkáltatás – 379 fő; külső munkáltatás – 60 fő; költségvetési munkáltatás – 28 fő.

⁹⁹ A BVOP III. Intézkedési Terve, II. fejezet 46. pont.

¹⁰⁰ Az Intézet parancsnoka által jóváhagyott, 2020. június. 3-án kiadott és hatályba lépett X. Intézkedési Terv a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására (a továbbiakban: X. Intézeti Intézkedési Terv), II. fejezet 40. pont.

¹⁰¹ Ld. a látogatáskor hatályos BVOP IV. Intézkedési Terv II. fejezet 46. pontját, valamint a XIV. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 46.pontját.

A parancsnok elrendelte az Intézet napirendje, illetőleg a fogvatartotti programok felülvizsgálatát, és a nagyobb fogvatartotti csoportokat érintő programok esetében a minél kisebb létszámú egységekben történő végrehajtást írta elő.¹⁰² A járványhelyzetet megelőzően 15-20 fővel tartott foglalkozásokat kisebb csoportokban, a távolságtartás biztosítása mellett szervezték meg. A nagy kultúrtermet nem használták, a programokat a körleteken található foglalkoztató helyiségekben valósították meg, melyekben rendelkezésre álltak társasjátékok, csocsó,¹⁰³ darts, lehetett sakkozni és asztaliteniszezni.

Az NMM rendelkezésére bocsátott heti tervek alapján a fogvatartottak szabadidejük hasznos eltöltése érdekében öntevékeny és kreatív foglalkozásokon vehettek részt. Részlegenként hetente egy alkalommal voltak szakköri foglalkozások (barkács és kézműves szakkör, sport és játék szakkör). A női elítéltek heti 2 alkalommal öntevékeny művészeti klubfoglalkozást tartottak, a vallási (APAC) részlegén heti egy alkalommal gitárklub, a dolgozói körleten lovári nyelvklub működött. Ünnepek alkalmával filmklub keretében a fogvatartottak filmvetítésen vehettek részt, melyre a látogatást megelőzően utoljára augusztus 20-án került sor.

Televízió valamennyi tartós elhelyezésre szolgáló zárkában és lakóhelyiségben, valamint a járványügyi megfigyelés céljára kijelölt zárkákban is volt. Az Intézet parancsnokának tájékoztatása szerint 2019 folyamán valamennyi készüléket újra cserélték. Rongálás esetén az Üzemeltető 72 órán belül javította vagy cserélte azokat.

A napi 1 óra szabad levegőn tartózkodást – annak köszönhetően, hogy a létesítmény minden épülete mellett rendelkezésre állt legalább egy sétaudvar – az Intézet a járványhelyzetben is biztosította, amit a látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak is megerősítettek.

Mivel az Intézetben 2019 júliusa óta főállású – református – börtönlelkész dolgozott, folyamatosan biztosítható volt a fogvatartottak vallásgyakorlása. A lelki gondozásban, börtönpasztorációban, missziós tevékenységben részt vevő külső egyházi és civil személyek a fertőzésveszély csökkentése érdekében a parancsnok rendelkezése alapján már a veszélyhelyzet kihirdetése óta nem léphettek be az Intézetbe, a személyes jelenlét pótlására azonban írásos anyagokat, DVD felvételeket és hangfelvételeket küldhettek be.¹⁰⁴ A látogatócsoportnak az Intézet lelkésze elmondta, hogy a vallási (APAC) részlegén elhelyezett számára naponta tartott csoportos és egyéni foglalkozást, istentiszteletet pedig hetente egyszer. Bármely más részlegén elhelyezett fogvatartott is kezdeményezhette az egyéni lelki gondozást és járhatott bibliakörbe, továbbá a járványhelyzetet megelőzően a lelkész a saját felekezetükkel való kapcsolattartásban is segítette őket. A járvány időszakában egyszerre legfeljebb 4-5 fő vehetett részt a csoportos foglalkozásokon, 5 fogvatartott volt az istentiszteleten is, de arra is volt példa, hogy a felvételen rögzített szertartást az intézeti zárláncú rendszeren keresztül közvetítették.

A 2019. évi és a 2020. évi látogatás nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságot a fogvatartottak számára a járványhelyzet előtti és a járványhelyzetben biztosított reintegrációs tevékenységek terén.

3. Összefoglalás

A nemzeti megelőző mechanizmus 2019. december 3-4-én és 2020. szeptember 30-án a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott. A 2019. évi látogatás fókuszpontjában a fogvatartottakkal való bánásmód, az elhelyezési körülmények vizsgálata, a kapcsolattartás, az orvosi-pszichológiai ellátás állt. A 2020-ban tett látogatás – az előbbi szempontokon túlmenően – a koronavírus-járvány kitörése miatt a COVID-helyzettel

¹⁰² X. Intézeti Intézkedési Terv II. fejezet 54. pont.

¹⁰³ Ld. Melléklet – 19. kép.

¹⁰⁴ X. Intézeti Intézkedési Terv, II. fejezet 40. pont, valamint XIV. Intézeti Intézkedési Terv, II. fejezet 45. pont.

összefüggő, a vírus terjedésének megakadályozása érdekében tett intézkedésekre, a látogatófogadást kiváltó kapcsolattartási lehetőségekre és az egészségügyi ellátásra fókuszált.

Az Intézet a két hazai PPP-szerződés alapján működő büntetés-végrehajtási intézmény egyike. A beruházási, felújítási, karbantartási és üzemeltetési feladatokat, valamint az alaptevékenység ellátásához szükséges eszközök, készletek beszerzését az üzemeltető Szent Adorján Kft. látta el.

A 2019. évi látogatáskor a 700 fő fogvatartott befogadására alkalmas Intézetben 764 fogvatartott volt elhelyezve, a telítettség 109%-os volt. Az NMM 2020-ban történt ellenőrzésekor a létesítmény befogadási kapacitása a látogatás idején 1100 fő volt, mivel 2020. folyamán az országos férőhely-bővítési program keretében kiépített új, könnyűszerkezetes épületekből álló részleg átadását követően nőtt az elhelyezhető fogvatartottak száma. A látogatás napján 1087 fogvatartott tartózkodott az Intézetben, ami 98,8%-os telítettséget jelentett.

A koronavírus-járvány okozta kockázatok miatt a látogatócsoport tagjai megfelelő védőfelszerelésben tekintették meg az Intézet helyiségeit, és interjúkat készítettek a vezetőséggel, a személyi állomány tagjaival, valamint fogvatartott személyekkel. A látogatás célja a járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a fogvatartottak mindennapi életét a járványhelyzet miatt elrendelt korlátozások hogyan érintették.

A látogatás napjáig az Intézetben a fogvatartottak körében nem volt fertőzött, de két személyi állományi tag esetében Intézetben kívül végzett mintavétel alapján igazolták a koronavírus-fertőzést.

Az Intézet parancsnoka intézkedéseket tett a megfelelő védőfelszerelések és fertőtlenítőszerbiztosítása, valamint a fertőzés Intézetbe való bekerülésének megelőzése érdekében.

Az Intézetben – a járványhelyzetre tekintettel hozott speciális jogszabályokkal összhangban – korlátozták a fogvatartottak kapcsolattartási, valamint oktatásban, szabadidős tevékenységekben, munkáltatásban való részvételének lehetőségeit. Látogatók fogadására nem volt lehetőség. Az oktatásban való részvételt elsősorban a tanárok személyes jelenléte nélkül, a fogvatartottaknak nyomtatott formában és elektronikus úton eljuttatott tananyagok segítségével biztosították. A szabadidős programokat kisebb csoportokban, a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló épületek foglalkoztató helyiségeiben szervezték meg. A munkavégzési lehetőségek köre szűkült.

A fogvatartottak a látogatófogadási tilalom kompenzálására hosszabb időtartamban telefonálhattak, valamint elektronikus kapcsolattartást is igénybe vehettek.

Az NMM megítélése szerint jó gyakorlat volt, hogy a speciális csoportokhoz tartozó és a fokozottan veszélyeztetett fogvatartottaktól a befogadást követően mintát vettek, így negatív eredmény esetén nem volt szükség 14 napig tartó megfigyelési célú elkülönítésükre.

Az NMM több körülmény tekintetében állapított meg alapvető jogokat érintő visszásságot.

A személyi állomány létszámhiánya – különös tekintettel a járványhelyzetben megnövekedett pszichés terhelésre, mely mind a fogvatartottakat, mind a személyi állomány tagjait érinti – az NMM megítélése szerint alkalmas lehetett arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot, ami veszélyeztette az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

A járványhelyzetben különös aggodalomra adott okot, hogy az Intézetben az Egészségügyi Osztály 25 státuszának 40%-a betöltetlen volt, ami visszásságot okozott a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülésével összefüggésben.

A személyi higiéniai feltételek biztosítása terén a hiányos felszereltségű, koszos fürdők visszásságot okoztak a fogvatartottak emberi méltósághoz való jogával összefüggésben,

valamint a járványhelyzetre tekintettel veszélyeztették a testi és lelki egészséghez való joguk érvényesülését. A női fogvatartottak egészségügyi betéthez való hozzájutásának nehézsége a megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülésével összefüggésben okozott visszásságot.

Az elhelyezési körülmények kapcsán a megfelelő természetes fényt és szellőzést nem biztosító sűrű ablakrács a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogát veszélyeztette, az önakasztás szempontjából kockázatos ablaknyitó szerkezet pedig az emberi élethez és méltósághoz való joggal összefüggésben okozott visszásságot.

4. Ajánlások, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem **az Intézet parancsnokát**, hogy

1. vizsgálta felül a zárkák ablakai elé szerelt rácsok fény- és levegőáteresztő-képességét és szükség esetén cseréltesse azokat olyan típusú rácsra, ami kellő mennyiségű fényt és levegőt enged a zárkákba;
2. vizsgálta felül a zárkák ablaknyitó szerkezetét és módosította azokat oly módon, hogy ne legyenek alkalmasak arra, hogy azokon a fogvatartottak önakasztást kísérelhessenek meg;
3. tegye meg a szükséges intézkedéseket az Intézet üres álláshelyeinek betöltése érdekében, különös tekintettel az Egészségügyi Osztály üres státuszaira;
4. tegye meg a szükséges intézkedéseket a fogvatartotti fürdők és zuhanyzók rendszeres és megfelelő takarítása, valamint a hiányzó felszerelések pótlása érdekében;
5. fontolja meg az Intézetben valamennyi – dolgozó és nem dolgozó – fogvatartott nő esetében az intim higiéniai termékek ingyenes biztosításának lehetőségét.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

1. Fürdő az „A részlegen” – hiányzó mosdók (2019)

2. Fürdő az „A részlegen” – hiányzó mosdók (2020)

3. Kitorótt zuhanyfal az “A részlegen” (2019)

4. Zuhanyzó az „A részlegen” (2020)

5. Hiányzó csap (2019)

6. Hibás zuhanygomb (2019)

7. Sétaudvar (2019)

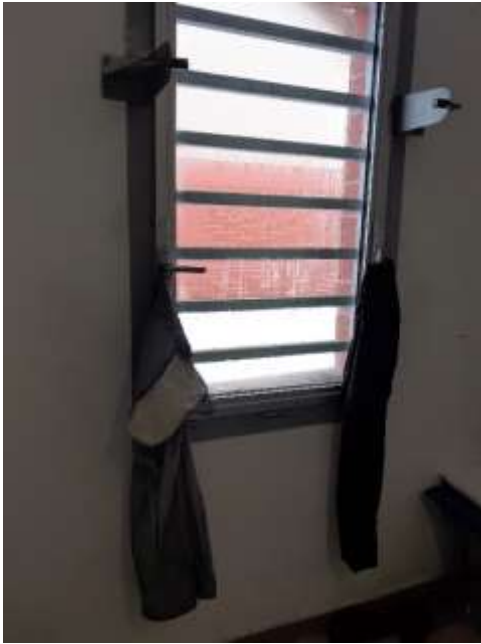
8. HSR sétaudvar (2019)

9. A régi „A részleg” egyik épülete sétaudvarral (2020)

10. Az új, könnyűszerkezetes „B részleg” (2020)

11. Ablaknyitó szerkezet (2019)

12. Ablaknyitó szerkezet (2019)

13. Kétágyas zárka (2019)

14. Háromágyas zárka (2019)

15. A fogda egy zárkája (2019)

16. Zárka az „A részlegen” (2020)

17. Lakóhelyiség a „B részlegen” (2020)

18. Sűrű rácsozat az ablakon (2020)

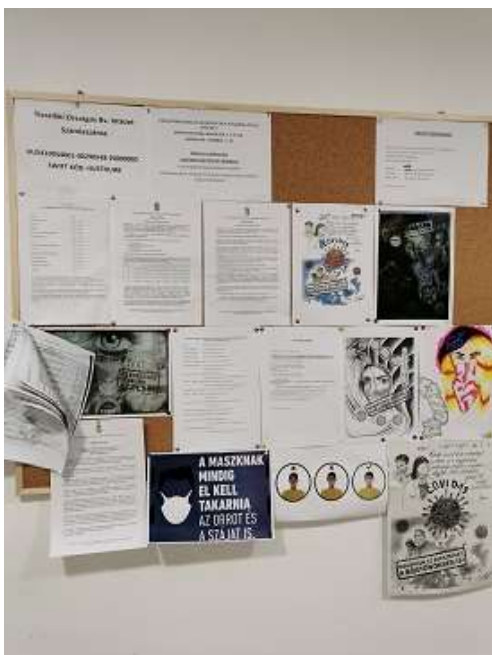
19. Foglalkoztató helyiség - a képen a veszélyes ablaknyitó szerkezet is látható (2020)

20. Fürdő az „A részlegen” – hiányzó mosdók (2020)

21. Zuhanyzó az „A részlegen” (2020)

22. Faliújság, fogvatartotti tájékoztatók (2020)

23. Skype kapcsolattartásra átalakított beszélőfülke (2020)

24. Látogatófogadó helyiség (2019)

25. Kápolna (2019)

26. Varroda (2019)